

Ціна: 40 центів

НОВІ ДНІ

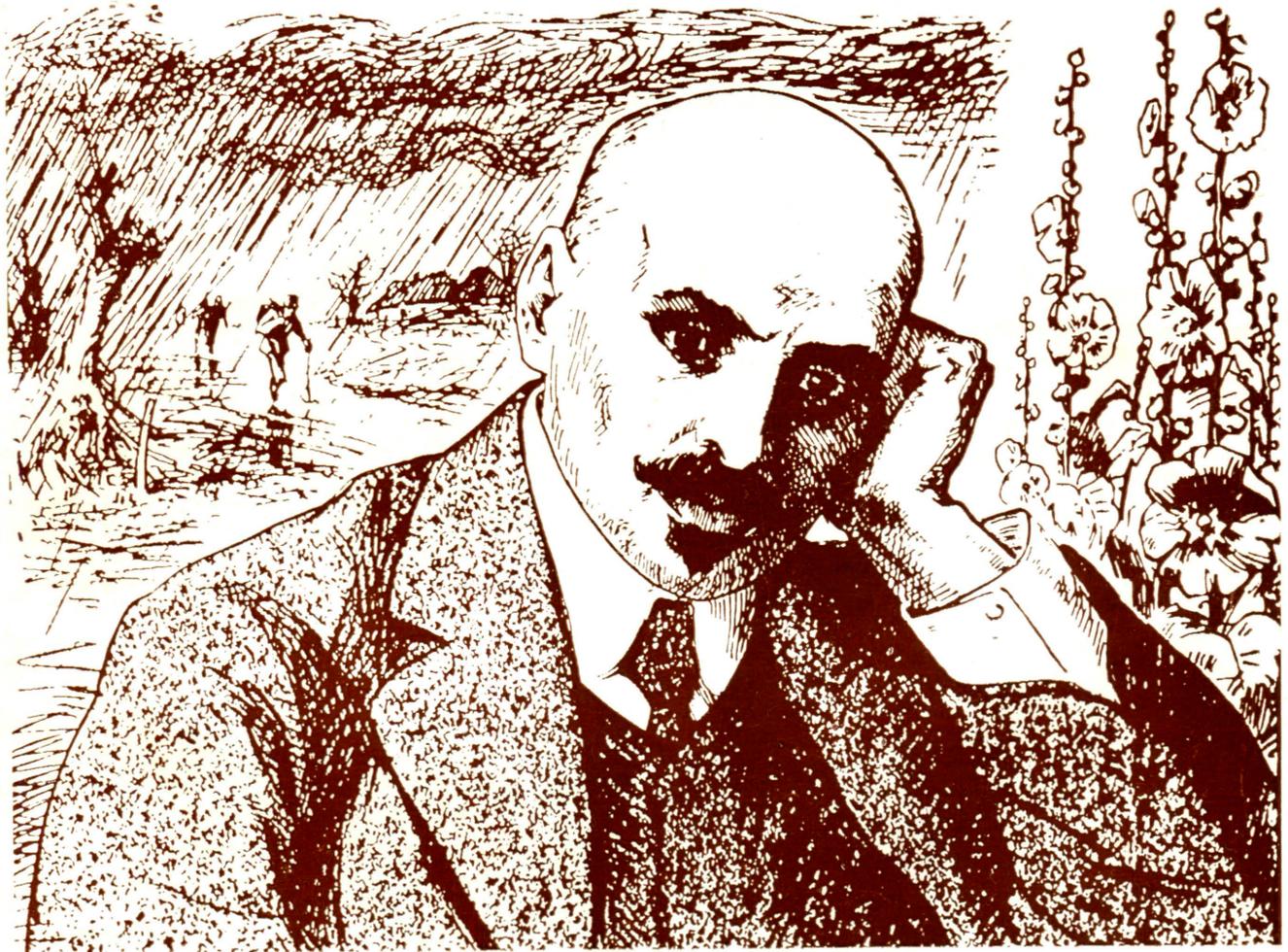
• NOWI DNI •

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАННИЙ МІСЯЧНИК

РІК XV

ЖОВТЕНЬ — 1964 — OCTOBER

Ч. 177

diasporiana.org.ua

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Коцюбинський М. — Intermezzo	1
Рильський М. — Чотири поезії	2
Черненко О. — Максимові Рильському	4
Волков В. — Дзвінок	5
Кейван М. — У самітній мандрівці до вічності	10
Сварог В. — Мар'яна Вересоч і її приятелі	15
Кондратенко О. — Поезія глибокого драматизму	20
Чуб Д. — Підрадянська дійсність на сцені	21
Гуменна Д. — Родинний альбом	26
Метельський Р. — Бом	31

Некрологи. Листування. Повідомлення.

НА ПЕРШІЙ СТОРІНЦІ ОБКЛАДИНКИ:

Мар'ян Маловський: Михайло Коцюбинський — до 100-річч з дня народження. («Літературна Україна», 18 вересня, 1964 р. Київ.)

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

Ліщина А., Торонто, Канада	3
Підлісний М., Торонто, Канада	2
Василенко Віра, Оттава, Канада	1
Валер Микола, Торонто, Канада	1
Зимовець В., Монреаль, Канада	1
Смик М., Детройт, США	1
Янюк П., Кінгстон, Канада	1

НА РОЗБУДОВУ ЖУРНАЛУ ЖЕРТВУВАЛИ:

Д-р Менжега Микола, Міннеаполіс, США	50.00
Андре Микола, Бруклін, США	5.00
М. С., Нью-Гейвен, США	3.00
Мелашенко П., Торонто, Канада	2.00

“НОВІ ДНІ”

Універсальний ілюстрований місячник.

Видає в-во “Нові Дні”, редактор П. Волинняк.

Умови передплати:

Канада — річна: \$4.00, піврічна: \$2.50
США — річна: \$4.50, — піврічна: \$2.50 амер.
Зміна адреси: 10 центів (можна канадійськими поштовими марками, чи амер. грішми).

НАШІ ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Англії:

A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London, W. 11. England

Передплата: річна — 1 з половиною фунта.

В Австралії:

S. Krywolap, Box 1586 M. G. P. O. Adelaide.
South Australia

Передплата: річна — 1 з половиною фунта.

Замовлення і гроші слати на адресу:

NOWI DNI

187 Yarmouth Rd., Toronto 4, Ont., Canada

NOWI DNI, a Ukrainian Monthly.

Editor: Petro Wolyniak

Address:

187 Yarmouth Rd., Toronto 4, Ont., Canada

Гаркавий А., Філадельфія, США	2.00
Коробець М., Судбури, Канада	2.00
Білак Д., Торонто, Канада	1.00
Кузьменко В., Ошава, Канада	1.00
Дорковська К., Торонто, Канада	1.00
Дем'яненко С., Торонто, Канада	1.00
Семенюк Зіна, Торонто, Канада	1.00
Кравченко С., Торонто, Канада	1.00
Шинкаренко С., Торонто, Канада	1.00
Завертайло Д., Чікаго, США	1.00
Кривуша В., Торонто, Канада	1.00
Самойлова М., Бруклін, США	0.50
Куриленко О., Бурвуд, Австралія	70 шії.

Сердечно дякуємо всім за допомогу! РЕД.

НЕКРОЛОГИ

† РЕДАКТОР МИХАЙЛО ПОГОРЕЦЬКИЙ

23 липня у Вінніпезі на 65-му році помер редактор тижневика “Новий Шлях” Михайло Погорецький, який був основоположником цього поважного українського тижневика, що виходить ось уже 35-ий рік.

В особі редактора М. Погорецького українці Канади втратили відданого робітника преси, що ціле своє свідоме життя віддав на службу нашому народові.

Вічна Йому пам'ять!

† ВАСИЛЬ КОСАРЕНКО-КОСАРЕВИЧ

29 вересня на удар серця на 73 році життя в Нью-Йорку помер Василь Косаренко-Косаревич, визначний український публіцист, автор кількох великих праць. Народився в Галичині, в 1918—1919 р. був на дипломатичній службі Української Народної Республіки. Пізніше весь час жив на еміграції. Одною з цікавіших його праць є книга “Московський сфінкс”, видана німецькою мовою в 1955 р., а українською в 1957 р.

Вічна Йому пам'ять!

† ПИСЬМЕННИК ФЕДІР ОДРАЧ

7 жовтня ц. р. в Торонті несподівано на 52-му році життя помер повістар Федір Одрач (Шоломіцький).

Народився на Поліссі і писав переважно про Полісся. Головнішими його творами є: “Щебетун”, “В дорозі”, “Наше Полісся”, “Півстанок за селом”, “На непевному ґрунті”, “Покинута оселя”, “Біженці” та інші.

Чимало творів лишив ще не закінчених.

Чимало його творів було також друковано в різних газетах та журналах, в т. числі дещо і в “Нових Днях”.

Смерть Федора Одрача — велика втрата для еміграційної літератури.

Вічна Йому пам'ять!

Ділимося сумною вісткою з нашим членством, друзями і колегами, що 7-го жовтня 1964 р., в Торонті на 52 році життя відійшов у вічність

СЛАВНОЇ ПАМ'ЯТИ

ПИСЬМЕННИК ФЕДІР ОДРАЧ

автор багатьох збірок оповідань і повістей.

Хай пам'ять про нього живе вічно!

Управа Мистецького Товаришення «Козуб»

Михайло КОЦЮБИНСЬКИЙ
До 100-ліття з дня народження

INTERMEZZO

(Скорочено)

Присвячую Кононівським полям.

Лишилось тільки ще спакуватись... Це було одно з тих незчисленних «треба», які мене так утомили і не давали спати. Дарма, чи те «треба» мале, чи велике, — вагу те має, що кожен раз воно вимагає уваги, що не я ним, а воно мною уже керує. Фактично — стаєш невільником цього многоголового звіра. Хоч на час увільнитись від нього, забути, спочити. Я втомився.

Бо життя безупинно і неблаганно іде на мене, як хвиля на берег. Не тільки власне, а й чуже. А врешті — хіба я знаю, де кінчається власне життя, а чуже починається? Я чую, як чуже існування входить у мое, мов повітря крізь вікна і двері, як води притоків у річку. Я не можу розминутись з людиною. Я не можу бути самотнім. Признаюсь — заздрю плянетам: вони мають свої орбіти, і ніщо не стає їм на їхній дорозі. Тоді як на своїй я скрізь і завжди стрічаю людину.

Так, ти стаєш мені на дорозі і вважаєш, що маєш на мене право. Ти скрізь. Це ти одягла землю в камінь і залізо, це ти через вікна будинків — тисячі чорних ротів — вічно дихаєш смородом. Ти бичуєш святу тишу землі скреготом фабрик, громом коліс, брудниш повітря пилом та димом, ревеш від болю, з радості, злості. Як звірина. Скрізь я стрічаю твій погляд! Твої очі, цікаві, жадні, влазять у мене, і сама ти, в твоїй розмаїтості кольорів і форм, застрягаєш в моїй зіниці. Я не можу розминутись з тобою... я не можу бути самотнім... Ти не тільки йдеш поруч зо мною, ти влазиш всередину в мене. Ти кидаєш у мое серце, як до власного сховку, свої страждання, свої болі, позбиті надії і свій розпач. Свою жорстокість і звірячі інстинкти. Ввесь жах, ввесь бруд свого існування. Яке тобі діло, що ти мене мучиш? Ти можеш бути моїм паном, хочеш взяти мене... мої руки, мій розум, мою волю і мое серце... Ти хочеш виссать мене, всю мою кров, як той вампір. І ти це робиш. Я живу не так, як хочу, а як ти мені кажеш в твоїх незліченних «треба», у безконечних «мусиш».

**

Ти дороге для мене. Я п'ю тебе, сонце, твій теплий зцілющий напій, п'ю, як дитина молоко

Н О В І Д Н І. ЖОВТЕНЬ, 1964

з матерніх грудей, так само теплих і дорогих. Навіть коли ти палиш — охоче вливаю в себе вогняний напій і п'янію од нього.

Я тебе люблю... Бо... слухай:

З тьми «невідомого» з'явивсь я на світ — і перший віддих, і перший рух мій — в темряві матернього лона. І досі той морок наді мною панує — всі ночі, половину мого життя — стоїть він між мною й тобою. Його слуги — хмари, гори, темниці — закривають тебе від мене — і всі троє ми знаємо добре, що неминуче настане час, коли я, як сіль у воді, розпушусь в нім навіки. Ти тільки гість у житті моїм, сонце, бажаний гість — і коли ти відходиш, я хапаюсь за тебе. Ловлю останній промінь на хмарах, продовжую тебе у вогні, в лямпі, у фейерверках, збираю з квіток, зо сміху дитини, з очей коханої. Коли ж ти гаснеш і тікаєш від мене — творю твою подобу, даю наймення їй «ідеал» і ховаю у серці. І він мені світить.

Дивись же на мене, сонце, й засмали мою душу, як засмарило тіло, щоб вона була недоступна для комариного жала... (Я себе ловлю, що до сонця звертаюсь, як до живої істоти. Невже це значить, що мені вже бракує товариства людей?).

Ми йдемо серед поля. Три білих вівчарки і я. Тихий шепіт пливе перед нами, дихання молодих колосків збирається в блакитну пару. Десь збоку вогко підпадьомкає перепел, бренькнула у житі срібна струна цвіркуна. Повітря тремтить від спеки, і в срібнім мареві танцюють далекі тополі. Широко, гарно, спокійно.

Собакам душно. Лягли на межі, як три копиці вовни, звисили з ротів язики і носять боками з коротким свистом. Я сів біля них. Всі тільки дихаєм. Тихо.

Час зупинився чи лине? Може, пора?

Ліниво всі встали, ліниво ступаєм з ноги на ногу й несемо обережно додому спокій. Йдемо повз чорний пар. Тепло дихнула в лице пухка чорна рілля, повна спокою й надії. Вітаю. Спочивай тихо під сонцем, ти така ж утомлена, земле, як я. Я теж пустив душу під чорний пар...

**

Коли лежиш у полі лицем до неба і вслухуєшся в многоголосу тишу полів, то помічаєш, що в ній щось є не земне, а небесне.

Щось наче свердлить там небо, наче струже метал, а вниз спадають тільки дрібні, просянні звуки. Ниви шумлять навколо і заважають. Жену від себе голоси поля, і тоді на мене, як дощ, спадають небесні. Тоді пізнаю. Це жайворонки. Це вони, невидимі, кидають з неба на поле свою свердлячу пісню. Дзвінку, металеву й капризну, так що вухо ловить і не може зловити її переливів. Може, співає, може, сміється, а може, зайшлося від плачу.

Чи не краще сісти тихенько й заплющити очі? Я так і зроблю. Сідаю. Круг мене темно. Блискають тільки гострі, колючі звуки, і дрібно сиплется регіт на металеву дошку, як шріт. Хочу спіймати, записати у пам'яті — і не виходить. От-от, здається... Тью-і, тью-і, ті-і-і... Ні, зовсім не так. Трійю-тіх-тіх... І не подібно. Як вони оте роблять, цікавий я знати? Б'ють дзьобами в золото сонця? Грають на його променях, наче на срунах? Сіють пісню на дрібне сито і засівають нею поля?

Розплющую очі. Тепер я певний, що з того посіву зійшла срібна нитка вівсів, гнеться й блищить, мов шабля, довговусий ячмінь, пливе текуча вода пшениці.

А згори сипле та й сипле... витрушує душу з дзвіночків, струже срібні дошки і свердлить крицю, плаче, голосить і сіє регіт на дрібне сито. Он зірвався один яскравий звук і впав між ними червоним куколем.

Я вже більше нічого не годен слухати. Та пісня має у собі щось отруйне. Будить жадобу. Чим більше слухаєш, тим більше хочеться чути. Чим більше ловиш, тим трудніше зловити.

Тепер я бігаю в поле й годинами слухаю, як у небі співають хори, грають цілі оркестри.

Вночі прокидаюся, сідаю на ліжку й напружено слухаю, як щось свердлить мій мозок, лоскоче серце і тремтить біля вуха чимсь неловимим.

Тью-і, тью-і, ті-і-і... Ні, зовсім не так.

Цікавий я знати, як вони оте роблять?

Врешті таки підгледів.

Сіра маленька пташка, як грудка землі, низько висіла над полем. Тріпала крильми на місці напружено, часто і важко тягнула вгору невидиму струну від землі аж до неба. Струна тремтіла й звучала. Тоді, скінчивши, падала тихо вниз, натягала другу з неба на землю. Єднала небо з землею в голосну арфу і грала на струнах симфонію поля.

Це було прекрасно.

**

Город знову простяг по мене свою залізну руку на зелені ниви. Покірливо дав я себе забрати і, поки залізо тряслось та лящало, я ще раз, востаннє, вбираю у себе спокій рівнини, синю дрімоту далеких просторів. Прощайте, ниви. Котить собі шум свій на позолочених сонцем хреб-

тах. Може, комусь він здається так, як мені. І ти, зозуле, з вершечка берези. Ти теж строїла струни моєї душі. Вони ослабли, пошарпані грубими пучками, а тепер натягаються знову. Чуєш? Ось вони бренькнули навіть... Прощайте. Йду поміж люди. Душа готова, струни тугі, налажені, вона вже грає...
9. IX. 1908 р. — Чернігів.

Максим РИЛЬСЬКИЙ

ДВІ ЛАСТІВКИ

Дві ластівки весною залетіли
У наш гараж — і там гніздо зліпили
На сволоку, в бензиновій імлі.
Ну й диваки, створіння ці малі!
Хіба ж то мало місця є круг хати.
Що виноград облівив її лапатий,
Вгорі, уздовж карниза, — для гнізда?
Повітря там привільне, як вода
У казковому синьому Дунаї;
Там пахнуть квіти, вітер там гуляє,
Там сонце й грози в злагоді живуть...
Ну, а вони обрали каламуть,
Де можуть дихати лише машини,
З якоїсь невідомої причини.
Ми шибку вийняли, щоб можна їм
І вилітати, і залітати в свій дім,
І мошок для малят своїх носити...
Та виросло потомство те несите —
І разом із батьками у блакить
З безумним щебетом воно летить,
Кружляє, ловить щось там чи не
ловить —

І кожне, дивлячись на них, промовить:
— Чудесні діти волі й чистоти,
Ясних просторів сестри та брати,
Породження безмежної стихії!
Хто може зрозуміти — зрозуміє.

с. *Мале Устя на Чернігівщині*,
5 серпня 1960 р.

В ЗАТІНКУ ЖАЙВОРОНКА

Мы ехали по степям Украины, и один из наших привалов был назван Вами «В тени жоворонка».

Із листа М. Ушакова до автора.

Ми степом їхали. Немилосердно
Палило сонце, коники сюрчали
В сухому полині. Здавався тріск
Отих зелено-сірих стрибунців,
Яких Крилов з бабками переплутав¹,

¹ Криловська «попрыгунья-стрекоза» — це, розуміється, не «стрекоза» (бабка), яка ніколи не стрибає, тільки літає, а «кузнечик» (коник). — М. Р.

Сухим, як і полинь. В таких випадках
Про воду, звісно, марять подорожні,
Про сині ріки, про озера срібні
(Не сердьтесь за епітети старі!),
Про затінок, про вогку прохолоду,
Про відпочинок під гіллям вербовим
Чи в зелені березового гаю,
Про тихий сон на запашному сіні
Під вічний, невгамовний шум осик
Та докорів...

До традиційних мрій
про все оте приєднана була
І гадка, що пора вже пообідать,
Чим Бог послав і що поклав нам Бог
В атомобіль, дбайливо перенісши
З одеської крамниці гомінку.
Тараня там була, хоч не чумацька,
Але прозора, жовта і солона,
Така, що з задоволенням потяг би
В перекупки Халява-богослов¹,
Були й кефаль, і бриндза, і маслини,
І на олії смажені бички,
І пиво, й дещо інше — необхідне
Мандрівникам, шоферам і поетам.
Ну, словом, їсти й пити нам хотілось,
А тільки де? Невже під голим небом,
Під сонцем невблаганного промінням,
На стоптаній, закуреній траві,

ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ
“СЛОВО”

Докія ГУМЕННА

СКАРГА МАЙБУТНЬОМУ

Роман

Ювілейне видання, присвячене 150-літтю
Т. Шевченка,

326 стор. Тверда оправа. Ціна — 5 дол.

З незалежних причин ця праця з'являється
в світ через 8 років після виходу роману-хроніки
“Хрещатий Яр”, що є, власне, продовженням ро-
ману “Скарга Майбутньому”.

Читачів, зацікавлених мати цілість і додати
до “Хрещатого Яру” “Скаргу Майбутньому”,
просимо звернутися на нижче подану адресу не
відкладаючи, бо пізніше цієї книжки вже може й
не бути: фінансова неспроможність оплати дру-
ку та відсутність місця для зберігання видань
примусили видати “Скаргу Майбутньому” мен-
шим накладом, ніж “Хрещатий Яр”, з тим, щоб
книжку відразу ж і розіслати.

Замовлення й оплату слати на адресу:

D. Humenna
c/o The Ukrainian Academy
of Arts & Sciences in the U. S., Inc.
206 W., 100th Str.
New York, N. Y. 10025, USA.

Край шляху, де текла пилюка жовта?
Ні кущика, ні деревця ніде,
Все степ та степ, та курява, та спека...
А в небі, незважаючи на спеку,
Вилися жайворонки і співали
Прозоро так, немов джерела чисті
Холодної, пахучої води
Там, угорі, безжурно дзюркотіли!
І я сказав: — А що, як пообідать
У затінку пташиних крил? —

І ми
Свою дорожню скатерть-самобранку
У жайворонка тіні розіслали,
І враз на нас вологий холодок
Згори повіяв, і блаженний спокій
Нас огорнув....

Спасибі, друже, Вам,
Що Ви про епізод цей незначний
Мені в листі своєму нагадали!
Нехай живе поезія, мій друже!
Київ, 27 червня 1960 р.

¹ У «Вії» Гоголя. — М. Р.

Максим РИЛЬСЬКИЙ

ТИРСА І ХОХІТВА

Присвячую заповідникові Михайлів-
ська цілина на Сумщині.

Тирса не росте, а хохітва (стрепет)
не виводиться на зораній землі.

Такі вони уперті — птах отой
І та трава — такі вони уперті!
Де плуг пройшов — там тирса не росте,
Де зорано — там не гніздиться стрепет.
Чому б, здавалось? Зорана земля,
Підпушена, піддобрена уміло —
Ну, чим не ґрунт, щоб тирси шовковіти,
Пір'ясті викидаючи султани
І хвилию ласкавою ллючись
Під благодатним небом? А пшениця,
З весни зелена, жовта десь у липні,
Хіба не славне місце для гнізда,
Для стрепетиних виводків пурхливих?

Здавалось би... А стрепет утікає
Не оглядаючись від тих ланів,
Де орачі та сіячі хоч раз
Хазяйською ногою походили.
Здавалось би... А тирсу аж ніяк
У сад не запросити ботанічний,
Хіба що із землею разом, з дерном,
З цілинним ґрунтом, де її коріння
Мережею густою заплелось...

Не хочу жодних висновків робити,
Та думаю, що треба на землі
Хоч клаптики маленькі зберегти,
Де міг би стрепет звить собі кубло
І де б могла рости сріблиста тирса.

Не тільки для ботаніків потрібні
Та для зоологів такі кутки,
А й для поетів... ну, не всіх, звичайно,
А деяких. Таких, скажім, як я.
Гагра, 18 вересня 1960 р.

Максим РИЛЬСЬКИЙ

ЩО ЗБЕРЕГЛА ПІСНЯ

Та стелись, стелись, барвіночку,
Не корінням — листом.
Та козак дівку викликає
Не голосом — свистом.

— Чи ти чула, дівчинонько,
Як я тебе кликав,
Та через твоє подвір'ячко
Сірим конем їхав?

— Ой чи чула, чи не чула,
Не догадалася,
Та темна нічка, дрібен дощик,
Не сподівалася.

Пісня

Колись було це, вчором імлистим,
Десь грім гримів. Співали солов'ї.
До ночі йшло. Не голосом, а свистом
У темряві він викликав її.

Було не знати — чула чи не чула
І чи хотіла те почути вона.
Здалось чи ні, що тинь її майнула
У перехресті чорного вікна?

Спинив коня, і вдарив кінь копитом
У нетерпінні. Дощик накрапав.
Здалось на мить, що у вікні розритім
При блискавиці забілів рукав.

Та блискавка погасла. Ще темніше
Загула ніч. Погасло все село... —
А серце б'ється, свіжий вітер дише,
Немовби хоче остудити чоло...

Не вийшла, ні! Чи чула, чи не чула —
Дарма, і ні до чого тут жалі!
Рука козацька сірого торкнула,
І він розтав із вершиком у млі.

Ніколи і нікому не вгадати,
Ні хто був він, ні хто була вона,

JOSEPH J. RAJCA FURS

921 College St. — Tel.: LE 4-5545
(at Dovercourt)

КУШНІРСЬКА РОБІТНЯ

Хутра на замовлення з різного роду шкірок

△ ПЕРЕРІБКИ,

△ НАПРАВИ,

△ ПОВНА ГАРАНТІЯ.

Мимо якої проїздив він хати,
Які були в них лиця й імена.

Було давно, давно обох немає, —
А в пісні збереглись для покоління
І свист отой, що милу викликає,
І дрібен дощ, і ніч, і сірий кінь.
Гагра. Доц. 15 вересня 1960 р.

Олександра ЧЕРНЕНКО

МАКСИМОВІ РИЛЬСЬКОМУ

Земля була порожня і розрита...
По випнутих її сухих та голих ребрах
Скавав свавільно біснுவатий вітер.
Світила дірами пола подерта неба...

Геть вирвано з корінням цвіт співучий.
Затроєно всі гула, спалено плоди.
І берегла крізь смертоносні, грізні тучі
Твоя рука насіння рідного сліди.
І сів ти невтомно бурі під колеса,
Щоб заросли і вгрузили в землю, мов труна.
І наливають зерна золотом колосся,
І проривають шлях у бур'янах.

Відмиють часу кришталеві води
Від чистого зерна всю гіркоту полови.
І покладуть нащадкам артос вічний слова
На світлому престолі днів свободи.

В Інституті літератури ім. Михайла Ореста,
коштом Товариства приятелів творчости Ми-
коли Зерова в Австралії, вийшла з друку книга:

БЕЗСМЕРТНІ

Збірник спогадів про М. Зерова, П. Филиповича і М. Драй-Хмару.

Книга розміром на 23 і 1/2 друкарського аркуша (344 стор. + 16 ілюстрацій на окремих вкладках крейдяного паперу), великого формату, містить статті-спогади 23 авторів про життя і творчу діяльність трьох видатних постатей-каторжан у нашій літературі XX століття. цільних діячів українського неоклясицизму.

Ціна одного примірника: У США і Канаді — 4 долляри (полотняна оправа — 4.50 дол.), в Європі — 15 нім. марок (полотняна оправа — 17 нм), в інших країнах відповідник останньої суми в перерахуванні на місцеву валюту.

У справі набуття книги просимо звертатися на одну з таких адрес:

T. Kronywienskiv. 1098 So. Clarkson St.,
Denver 9, Colo., U.S.A.

M. Borys. 8 München 9, Dollmannstr. 4/III
Deutschland.

K. Kasdoba. 10 Beaconsfield St., Unley,
South Australia.

"Peremoha". Av. J. M. Campos 556, San
Andres. F. C. G. Mitre, Pr. Buenos Aires,
Argentina.

ДЗВІНОК

Оповідання

У нашому бюро перебудовували внутрішню телефонну сітку. Через тиждень все було закінчено і коли в наступний понеділок я прийшов до праці, скрізь панував порядок, а на столах виблизкували новенькі апарати.

Не встиг я примоститись біля рахункової машини, як на моїм столі відзвався телефон. Я був приємно заскочений: старий, різкий дзвінок, що за довгі роки в'ївся в мій слух, зник, а відзвався молодий, тихий та чистенький. Дуже приємний для слуху і... дивно знайомий.

Я його десь чув. Але де?

Асоціація зворушила приспану пам'ять, і в моїй уяві з'явилися давні, милі картини...

Йшов 1916 рік. Російська армія, що дійшла до передмість Кракова, несподівано, під натиском німецьких залізних дивізій, перекинутих на австрійський фронт, завершила і "тріумфальний марш на Вену, на Берлін", як хвалились росіяни, обернувся в безладний відступ на схід.

— Це ж ви куди тепер ідете? — питались здивовані селяни.

— Не відіш? В... на переделку! — сердито відповідали росіяни.

Цей відступ докотився й до Дубного, на Волині. Почалась евакуація. Нашу гімназію перенесли до м. Вовчого, тодішнього Волчанська, і воляки опинилися серед нових людей та нових обставин.

Тепер навчання відбувалось у місцевій реальній школі на зміну: до полудня — реалісти, по полудні — гімназисти. Так чергувались і наші гімназистки з місцевими.

Ми мали досить часу на вивчення наших лекцій від ранку до полудня, тому вільні після навчання години ми витрачали на спорт та інші приємності: взимку — ковзани та санки, літом — човни, футбол, крокет, прогулянки (часто до Дінця, де проходила границя Курської губернії) та інші.

Ми з братом попали на помешкання до російської родини Огурцових. З нами було ще кілька гімназистів.

Сама Огурцова була досить привітна жінка і страви для нас варила смачні. Одну лише мала слабкість, мабуть, притаманну всім Огурцовим: дуже часто — разів чотири-п'ять на тиждень — варила розсольники. Вони були дуже смачні і ми об'їдались, але... що занадто, то не здорово, і розсольники врешті нам набридли. Ми зажадали зміни меню. Пару разів вона змінила, а потім знов перейшла на розсольники.

Не було іншої ради, і ми знайшли помешкан-

ня в одного агронома. Кімната припала нам простора, суха, тепла і з двома вікнами на вулицю. Як довідалась наша кляса про зміну, зробила з цього подію майже світового значення. У визначений день прийшли всі, цілою клясою, і врочисто, зорганізованим походом перенесли все наше майно до нового помешкання. І не тільки наше, але й Павла Шумовського та Миколи Крестецького, що виявили бажання мешкати з нами в одній кімнаті.

Цю подію ми запили чаєм з тісточками, що нам ласкаво запропонував агроном.

На сусідній вулиці, через квартал, мешкали дві сестри: старша, Наталка, була на першому курсі філології в Харківському університеті, а молодша, Ліла, була ще гімназисткою. Батьки дівчат — заможні купці мали на головній вулиці велику крамницю солодошів.

З-посеред шкільної молоді ми були найближчі сусіди тих дівчат. Якось ми з ними познайомились на вечірці, провели додому і від того часу стали вони запрошувати нас до себе на партію крокету. Це увійшло в звичку і ми там майже щодня грали. Їхніми постійними партнерами були Павло та я. Часом прилучався Микола або Манек Вітковський. Мій брат не любив спорту. Коли темніло надворі, гра вривалась і дівчата забирали нас до себе на чай. Після чаю ми вертались додому і завше знаходили в своїх кишенях повно цукерків та інших солодошів. Ми протестували, сварились, погрожували, що більше не прийдемо грати — нічого не помагало і кишені завше мали свою здобич.

— Та в нас цього добра повна крамниця, — впевняли дівчата. — І так усе лежить без руху, то краще користаймо разом.

Ми примирились, і... поєднували приємне з корисним...

У Вовчому був міський театр, де часто відбувались вистави переважно російською мовою. Були й українські. Їх називали тоді "малоросійськими п'єсами". Після кожної вистави, як правило, відбувались танці і це найбільше притягало шкільну молодь.

Одного разу Манек приніс нам новинку.

— Слухайте, хлопці! Місцеві гімназистки починають цікавитись нами. Вони хочуть листуватись і то оригінальним способом: кожна з них має свій номер. От береш номер навмання й пишеш...

— Як в лотерії! — завважую.

— По суті — так. Я, між іншим, дещо рознюхав, — каже Манек. — Між ними є й гарненькі. От, наприклад, Дарка. Брюнетка з синіми очима. Має одинадцятий номер. Або Женья — шатенка з карими очима. Її номер сто двадцять п'ять. Кажу тобі — красуні! Тільки дивись та вибирай!

— А ти з котресою хочеш листуватись? — питаю.

— Я вже маю іншу, а тобі раджу познайомитись з цими обома. Чим ти ризикуєш? Вір мені, що не втратиш!

Я почав листуватись з обома. Люди кажуть, що письмо зраджує характер, а його зміст — інтелігентність. Я був замолодий, щоб застановлятися над такою філософією. Тоді ще не думалося про кохання, і ми на листування дивились, як на легкий флірт. Досить того, що на одному з вечорів, а це вже було після кількох листів, під час вальсу я познайомився з Женьою. Допоміг мені Манек, показавши на неї очима. Саме оркестра почала вальс і я запросив її до танцю. Ми обійшли залю один раз і я несподівано запитав:

— Чи вам подобається число 125?

— Так, — відповіла й почервоніла.

— Називаюсь — Вітя.

— То це ви такі гарні листи пишете?

Мене наче полоскотали всередині.

— Я.

— Будьмо знайомі, — простягнула руку. —

Однак ви вже розкрили мою таємницю. Називаюсь — Женья.

Потиснули собі руки.

— Женью! Танцюємо далі?

— Очевидно. А може ви втомились?

— Ви смієтесь? Я ж мужчина, — кажу з гордістю.

Ми закрутились. Потім прийшли: па-д'еспань, па-де-катр, тарантеля, полька, па-де-патіне...

Провів додому опівночі.

На наступному вечорі, коли я шукав Женю, знов допоміг мені Манек.

— Не шукай Жені. Її сьогодні немає. Маєш нагоду познайомитись з Даркою. Хочеш?

— Дуже радо. А де вона?

— Дивись у цей бік. Рахуй лампи на стіні. Наша буде перша, а то буде четверта. Бачиш?

— Бачу.

— Під четвертою стоїть при стіні Дарка.

— Котра ж вона? Там є їх кілька.

— Та, що стоїть з високим брүнетом. Він виглядає, як залізана коровою теля. Бачиш?

— Невисока брүнетка? З ямочками від усмішки?

— Так. Ти сам підеш? Чи може я...

— Дякую, не треба. Я сам. Буде романтичніше.

У тім моменті заграли па-де-катр і Дарка пішла з прилизаним брүнетом. Я слідкував за ними. По танці вона підійшла до товаришки, а її партнер вийшов покурити, бо витягнув з кишені портсигара.

Я мерщій до Дарки, але обережно: усе по під стіною та попід стіною, аж поки не наблизився на кілька кроків. Заграли венгерку. Я швидко

підійшов і гарним уклоном запросив її до танцю. Не відмовилась. Навіть усміхнулась ямочками.

Я любив танцювати і не пропускав нагоди покрутитись, але щойно з Даркою пізнав насолоду цього милого спорту. Вона була звинна й нагадувала метелика. Я також не відставав у викрутасах, притаманних венгерці, енергійно вистукуючи закаблуками. Тоді я, як співається в пісні, "дав лиха закаблукам, дістлося їй передам". Чи мої викрутаси були гарні — не знаю, пам'ятаю лише, що піт рясно зрошував моє чоло.

Ми не говорили — не було часу. Щойно в перерві я запитав, чи вона не змучилась.

— Хіба ж від венгерки можна змучитись? Це ж не гопак!

Почався вальс. Пішла зо мною, хоч і вислювався прилизаний брүнет її запросити. Пригадав собі початок розмови з Женьою й поставив Дарці подібне питання.

— Чи вам подобається число одинадцять?

— Чому саме одинадцять? Я, наприклад, люблю число десять. Воно дуже вигідне під час обчислювань.

Відповідь заскочила мене. Може це не Дарка? Може Манек на іншу показував? Але під лампою та з прилизаним брүнетом тільки вона стояла...

— А мені більше подобається одинадцятка, — пробував я далі. — Ви тільки подивіться: з вигляду вона нагадує добірну пару, крім того, старша від десятки і не губиться при обчислюванні. Навіть у картах "туз" є найвищою картою і має також одинадцять очок. Врешті, я можу наявно довести, що число одинадцять є дуже важливе.

Я витягнув з кишені листа й показав Дарці. На коверті сляло: "Жіноча гімназія. Нумер 11".

— Бачите?

Почервоніла.

— Що ж тут особливого? Звичайна коверта.

— Можна її знищити?

— Дивне питання! Поперше, це ваша власність, а подруге, тут смітити не вільно.

— Якщо бажаєте, можу віддати вам.

— Навіщо? — запитала вдавано байдуже.

— Бо до вас адресовано, — кинув, дивлячись у вічі.

— Ах, Вітя! Звідки ж ви знаєте, що мій номер буде одинадцять, коли ви бачите мене вперше?

— Уже те, що ви назвали моє ім'я, свідчить, що лист адресований до вас. Скажу більше: я можу на коверті додати "Дарка".

Байдужість не витримала. Вона почервоніла ще дужче й простягнула руку.

— Віддайте мені!

— Тепер він зайвий, бо ми познайомились... Здається, па-д'еспань грають. Підемо, Дарцю?

Того вечора ми танцювали тільки удвох і до

самого кінця. Прилизаний брюнет два рази підходив до неї, але кожного разу вона сухо відповідала, не поглянувши в його бік, що вже зайнята.

А на другий вечір я вже чекав Дарку біля кіна.

— Ви сердитесь, що змусила вас чекати так довго?

— Чому? Я радий, що ви прийшли. Могли ж і зовсім не прийти.

— А слово?

Зрозумів, що любить порядок. Навіть заплатити за її квиток не дозволила. Я купив ірисок. У повітрі продзеленчав дзвінок. Мабуть перший ми простояли надворі і це був другий, бо коли ми зайняли свої місця, продзеленчав ще один і сеанс почався.

Раніш я часто заходив до цього кіна, але не звертав уваги на дзвінка. Щойно того вечора, з Даркою, я спостеріг його дивну милозвучність. Дзвонив він дрібненько-дрібненько, наче соловей: тюр-р-р, і так ніжно та чисто...

З Даркою ми часто зустрічались, майже не пропускавши ні чергової п'єси в театрі, ні нового фільму в кіні. Женя якось відійшла в тінь...

— Ви любите слухати, як він дзвонить? — раз заскочила мене Дарка.

— Не розумію, про що ви говорите?

— Та про цей дзвінок у кіні. Це був другий. Зараз підемо в залю.

— А-а-а! Про дзвінок... А чому ви так думаєте?

— Бо коли він дзвонить, ви якось дивно прислухаєтесь.

Я змішався.

— Та-ак... Я дуже люблю, як він дзвонить... Це ж ознака скорого початку сеансу, — додав я поспішно. — Я не люблю довго чекати.

— Ах, та-ак? То ви нудитесь моїм товариством?

Устала й хотіла вийти. Затримав силою.

— Що ви, Дарцю! Якби нудився, то виминав би зустрічі з вами. Скажу по правді, що чекаю нетерпляче на початок тому, що-о-о... маю нагоду сидіти близько вас.

— А хіба зараз ви не сидите біля мене?

— Інша річ сидіти при світлі на очах публіки, а інша — бути в темряві, коли ніхто не звертає уваги. Крім того...

— Що крім того?

Почався сеанс.

— Крім того...

— Ш-ш-ш... Мовчіть! Потім скажете.

Не любила, як хто говорить під час сеансу, хоч сама кидала короткі завваги на адресу артистів. А тоді грали такі відомі зірки, як Віра Холодна, Іван Мозжухин, Полонський та інші. Уже й прізвища призабув.

Свого речення так і не довелося мені скінчити. І ось чому.

Після кіна я проводив Дарку додому. Розмовляти про фільм. У моменті, як звертали на головну вулицю, зустрінули мого інспектора.

— Добри вечір! — скинув я кашкета, бо втікати не було куди.

Інспектор зупинився на хвилинку, засопів, бо був дуже грубий, подивився на Дарку, потім на мене, щось пробурмотів, знов подивився на Дарку й пішов далі.

— Ви не чули, що він сказав? — питаюся Дарку.

— Мені видалось, що відповів "добри вечір". А хто це?

— Наш інспектор. Думаю, що завтра буде буча.

— Що ж я наробила!.. Не треба було йти мені з вами до кіна. Це тільки моя вина...

— Не ваша й не моя, — відповідаю з філософським спокоєм. — Така вже моя доля. Те, що сталося, мусіло статись. Ви не турбуйтеся — воно вже належить до минулого, — пригадав собі лекції з логіки та філософії.

— Це випадок — так. Погоджуюсь з вами. Але те, що вам завтра дістанеться, до минулого не належить.

— Завтрашнє, очевидно, належить до майбутнього. Що буде — не знаю. Я не пророк. Знаю лише одне, що після завтра воно також стане минулим, — удавав я спокійного.

— Безперечно, воно проминеться, — погодилася Дарка. — Тільки не знати, який буде з того наслідок?

— Думаю, що з гімназії не викинуть. Що прочитають мені доброго "патер-ностера" — не підлягає сумніву. Можуть ще зменшити оцінку з поведінки — це в гіршому випадку. Я, між іншим, ще ніколи не мав зменшеної оцінки з поведінки. Завше було п'ять.

— Я не можу заспокоїтись.

— Дурниця! Нема над чим думати. Краще докінчимо нашу розмову про фільм та домовимось про наступну зустріч. Добре?

Але Дарка втратила гумор і наш вечір пропав...

Наслідок прийшов на другий день і то оригінально.

Лекція з фізики, яку викладав інспектор, припала того дня останньою. Ми всі були втомлені. Думки снували мляво. Заходить інспектор і прямує до катедри. По дорозі зупиняється біля мене на одну мить, наче б хотів щось сказати, але йде далі.

У мене в середині похололо.

А він сів, розкрив журналу й провів очима по клясі. Звичайно після цього він викликав когось до дошки.

— Коб хоч не мене! — пронеслось у кожного в голові.

Тим разом сталося чудо. Нікого не викликавши, почав викладати черговий матеріал. На

закінчення поставив на дошці дві грубі точки та й каже:

— І от, як одна точка при продовженню простої лінії завше знайде другу точку, так і кавалер знайде панночку. От ви, наприклад, — тикнув він пальцем у мій бік, — з ким так пізно вчора гуляли? Ану ходіть сюди ближче!

Бачу, що очі цілої кляси звернені на мене, а відчуваю, що паленію до нестями, проте встаю й з удаваним спокоєм підходжу до дошки.

— Може поясните нам, чому одна точка знайде другу?

— Завдяки всесвітньому тяжінню, — ляпнув, не подумавши.

Інспектор здивовано подивився на мене.

— Он як! І це ви вчора довели на власному прикладі?

В клясі почувся регіт.

— А хто відкрив закон всесвітнього тяжіння?

— Коперник.

Раптом згадав студентську пісню: “Чтоб доказать землі врацценье, Коперник целый век трудился”, і я хутко виправляю помилку:

— Вибачте, Володимире Васильовичу, це не Коперник.

— А хто?

— Не пригадую, але в кожному разі не він.

— Не пригадуєте... А може пригадаєте закон Бойля-Маріотта?

Я мовчу.

— Також забули... А Гей-Люссака?..

Далі мовчу та думаю, чом ти не питаєш про закон Архімеда, а тільки саме те, чого не пам'ятаю?

— Сідайте. Прийдеться продовжити просту лінію, щоб знайти точку.

І всі виразно бачили, як він поставив у журналі одиницю.

Але й це проминуло...

Одного разу Дарка питається мене:

— Що ви робите в цю неділю?

— Піду до церкви.

— А після церкви?

— Якщо ви маєте час, можемо піти куди-небудь.

— Добре. В такому разі по обіді, десь біля другої, прийдіть до мене, то підемо в парк...

У неділю, точно о другій годині, я підходжу до знайомої фіртки. Бачу, Дарка вже чекає на мене.

MODERN HEATING

ОПАЛЕННЯ:

Водяне — Парове — Помпи

Оіл Борнери та наприви.

J. KIRICHENKO

**945 DUNDAS ST. W. — TORONTO, ONT.
PHONE: EM 8-6602**

— Одну хвилиночку, — каже вона, — я зараз вернусь.

Хвилини через п'ять виходить Дарка в товаристві незнайомої мені жінки.

— Це Вітя, — каже Дарка до незнайомої, — про якого я тобі оповідала, а це — вона показала на незнайому — моя старша сестра — Тетяна Максимівна.

— Дуже приємно, — вклонився я і... закашлявся.

Тетяна Максимівна, на вигляд старша від Дарки, мабуть, на років десять, досить худа, із золотим пенсне на носі, дуже поважна і, головне, вища від мене на цілу голову, що мені чомусь зовсім не сподобалось, двічі мовчки оглянула мене з ніг до голови. Думав, що забажає, аби я обернувся, але вона перевела зір на Дарку й кинула в мій бік тоном наказу:

— Ходім. Проведете мене й Дарку.

Ще й досі пам'ятаю ті оглядини та проводи!

Уявіть собі, іде висока жінка широким кроком, а за нею, майже підбігом, шістнадцятилітній юнак та трошки молодша дівчина! Наче мама з дітьми. Бракувало, щоб тримала нас за руки!

— Підемо через парк! — новий наказ.

Звернули вліво й виходимо на головну. Ще один квартал залишився.

— Ну, — думаю, — тепер відпочинемо.

Тільки увійшли в парк, як Тетяна Максимівна свої кроки ще збільшила. Спочатку я пробував ступати широко, бо зустрічались знайомі, особливо гімназистки, але зрівнялись не міг і почав підставати. Що ж, прийшлося бігти! Не кажу вже про Дарку — вона весь час бігла.

ПЕРША УКРАЇНСЬКА ОПАЛОВА ФІРМА

Future Fuel Oil Ltd.

& Service Station

945 Bloor St. West — Toronto, Ont.

24-ГОДИННА

СОЛІДНА

І СКОРА ОБСЛУГА.

Чищення і направа форнесів безплатна.

Скористайте з доброї нагоди і замовляйте оливу в нас.

Наші телефони:

Телефон бюро: LE 6-3551 Уночі: RO 2-9494

Якось проминули парк. Біжимо далі. За парком у першому кварталі ще хідник був цегляний, а вже в другому почався з настелених дощок. Тут я зачепився носком черевики за якийсь виступ і розтягнувся.

— Хі-хі-хі! — почув Дарчин голосок.

Сильні руки Тетяни Максимівни підхопили мене і я підвівся.

— Ідїть обоє додому. Дїйду сама. Дай йому щїтку почиститись та голку з ниткою, щоб штани зчепив на колїні. Бач, як роздер!.. Е-е-е, та й черевики розбатав спереду не на жарти! Зайдїть ще сьгодні до шевця. Нехай залатає.

Щось буркнула собі під нїс і зникла за рогом. Дарка казала, що їй залишилось ще чотирі квартали...

Вечером прийшов до мене Манек заграти в шахи. Подивився на мене й почав реготати.

— А це що з тобою? — питаюсь.

— Скажи мені, куди ти сьгодні біг з Даркою?

— Біг?.. Де біг?

— А в парку!

— У парку?.. А-а-а!.. Та ми не бігли, тїльки гуляли.

— Ха-ха-ха! Вперше чую, що можна гуляти бігом!

Я був певний, що розкаже в клясі.

Не сказав...

Прийшла зима 1917 року. Росїйська революція була в повному розпалї.

Мої залицання до Дарки не вгавали і ми часто зустрічались, як не в кїно, то в театрі або на вечїрках, що їх улаштовували мїсцевї заможнї гїмназистки. Очевидно, що я сам проводив Дарку додому.

Одної весняної ночї 1918 року вертались ми з Даркою з кїна. Було холодно й мїсячно. Ми зупинились, як завше, біля її фїртки. Вона стояла напроти мене, опершись плечима об стовп. Я щось сказав, а вона, вся у мїсячному сїйві, замість вїдповїсти, вїдхилила голову до стовпа й прикрила повїки.

— Яка ж вона зараз прекрасна в тїм сїйві! — подумав. — А що, як зїрву один поцїлунок?

Кїлька разів нагинався, наблизивши свої уста до її, і все не мїг вїдважитись. І от у думках пролетїли сцени з фїльмів, де після першого поцїлунок дївчина хвїлинку дивилась на свого милого, потїм закидала рученята за його шию і з жадобою вїдповїдала довгим поцїлунком. Дарка не раз бачила в кїні разом зо мною такї сцени. Я набрався переконання, що вона чекає на мїй першїй крок, бо весь час мовчала, прикривши очї.

І я таки вїдважився. Перехрестився в душі і... поцїлував.

Що то значить бути молодим та недосвїдченим!

Вїд цього першого, у великій напрузї, солодкого поцїлунок я сп'янів і втратив панування над собою. Всї мої кїновї плїни переплутались, десь зникли, мов мїраж! Я вже не чекав на її рученята, а з жадобою та поспїхом цїлував її уста, щоки, очї, шию...

Вирвалась і з плачем побїгла до хати.

Оттакої! Наче поличник за моє кохання, наруга над моєю амбїцією...

— Смарката! Не знає, що таке кохання... Ще дитина. Напевно вдома з ляльками бавиться! Я повернувся і, не оглядаючись, пішов додому...

Зустрїв її щойно через мїсяць, або й бїльше. В кїні. Зовсїм випадково. Сама підїйшла й привїталась.

— Ви не сердитесь? — спитала розгублено.

— Нї.

— Я тоді всю нїч проплакала.

Нащо було казати про плач? Наче вїдро холодної води жбурнула на мене. Ми мовчки зайняли свої мїсця. Вона нервово поправлялася в кріслі, кидаючи погляди на мене. Я мовчав, бо пам'ятав, що не любить розмов під час сеансу.

— Скажїть, менї вїдверто, чи наші... вїдносини... не змїнилися? — почала перша.

— Як це розумїти?

— Тобто, чи вашї почування до мене... залишились тї самї?

— Справдї смарката! — подумав. — Признатись або не так сказати, то ще готова тут, у кїні, розплакатись.

— Не знаю. Мушу перевїрити себе.

Замовкла. Пїсля кїна провїв додому. Майже не говорили. Було по півночі. Вїдчував, що хотїла щось сказати.

Не наважилась.

— Добранїч!

— Добранїч!

Через два тижнї я знов був у кїні. Злїсть пройшла. Хотїлось побачити Дарку. Мав щире бажання все поправити, привернути попереднє.

В кїні її не було. Продзеленчав першїй дзвінок. Я здригнувся. Що сталось? Чому дзвінок змїнений? Як же він дзеленчить рїзко, хрипливо! Наче цвяхом по нервах.

А може вона прийде? Краще почекаю.

Хвїлин через десять дзвінок знов захрипів. Я не витримав і вийшов...

А на другий тиждень ми отримали дипломи про закінчення гїмназїї і вернулись на Волинь.

Нашї шляхи розминулись...

РОЗШУК

Розшукую брата Миколу Серебрянського. Хто б щось знав чи хоч чув про нього чи його самого прошу написати на адресу:

ZOIA

1029 Shaw St., Toronto 4, Ont., Canada

У самотній мандрівці до вічності

Спогади про Тодосю Осьмачку

Довголітня приязнь з Тодосем Осьмачкою зобов'язує мене написати ці сторінки. У них більше фактів, ніж коментарів. Про минуле поета пишу так, як я від нього чула, хоч я свідомо, що про це він оповідав по-різному різним людям. Вживаю багато його оригінальних висловів та цитат із листування. Це тому, щоб образ Осьмачки-людини вийшов якнайвірніший.

Може хтось скаже, що тяжко сполюгати на свою пам'ять, коли мовиться про події чи розмови з-перед кільканадцяти років. Тут мушу ствердити дві речі: поперше, Осьмачка був великою, непересічною індивідуальністю, а такі залишаються у пам'яті на багато живіше, ніж звичайні люди. Тому мені не трудно відтворити розмови з поетом навіть з початків нашого знайомства в 1945 році; подруге, пишу тільки те, що в мене не залишас сумніву, зазначивши усе, у чому я не впевнена.

Коли я вважаю Осьмачку великою індивідуальністю, то маю на думці не тільки його величину в літературі. Не менше великим він був і характером, патріотизмом, світосприйманням, а понад усе своєю фанатичною любов'ю до правди. Його психічна хвороба ніяк не зменшує, навпаки — на мою думку — тільки додає до його величини. Можна дивуватись, що людина з психічною хворобою дала такий колосальний вклад у культуру, а до того стала прикладом по-геройському безкомпромісового життя.

Постать Осьмачки глибоко трагічна. Та для мене є щось радісне й оптимістичне в цій постаті самотнього мандрівника, що йшов до вічності таким гірким шляхом української правди. Для мене він говорить: Москва і зло не всесильні!

Наше знайомство з Осьмачкою почалося на еміграції в Німеччині 1945 року, коли ми переїхали з табору Д. П. у Байройті до такого ж табору у Фюссені. Був це великий на пару сотень людей табір, приміщений у військових касарнях на краю альпійського містечка. Там я стала працювати у таборівій амбуляторії. Хоч мешканці табору були майже виключно українці, — лікарі та обслуга амбуляторії склалися в більшості зі старих емігрантів москалів (або змосковчених українців). Вони ж і мали великі впливи на адміністрацію табору.

Одного осіннього дня зайшов до амбуляторії високий, немолодий уже пацієнт, одягнений у кожух радянського крою, вовною наверх і в такій же шапці. Коли заговорив гарною українською мовою, я поглянула уважніше на нього. На його обличчі, що в першій хвилині видалося мені обличчям затурбованого українського дядька з густими бровами та синіми очима, вразила мене якась особ-

лива усмішка тонких уст. Було в ній багато людського горя і трохи презирства. У нього була мала рана на п'яті — черевик намуляв. На його реєстраційній карті було прізвище — Осьмачка. Я зразу спитала, чи це він поет Осьмачка, автор «Думи про Зінька Самгородського», що її недавно прочитала. Поет увесь прояснів, очі в нього засяяли, обличчя теж, уся постать змогутніла і він, на багато молодшим голосом, як досі, запитав:

«А хіба ж ви, шановна пані лікарко, інтересуетесь поезією?»

Я відповіла, що люблю поезію, що крім «Думи про Зінька Самгородського», знаю його збірку «Сучасникам» і ще дещо, друкване по журналах. Осьмачка стояв, слухав і сів. Я попросила його зайти до нас, познайомитися з моїм чоловіком, що в той час намагався зорганізувати в таборі спілку мистців. На це поет зразу заявив, що він вважає всі організації зайвими та нікудишними. Я подала йому номер бльоку та кімнати, де ми жили, і він відійшов. А коли ополудні я прийшла додому з амбуляторії, коридором перед нашою кімнатою проходжувався Тодось, ждучи поки хто з нас прийде.

Відтоді розпочалася наша приязнь з Осьмачкою, що перетривала кільканадцять років. А всім, що знали поета, аж надто відомо, що жити з ним у приязні не така вже проста річ. Тодось умів робити собі ворогів. Як часто він, здавалося б без причини, ображував людей, що були йому прихильні! Та в ім'я правди мушу сказати, що його ставлення до нас було завжди коректне, повне довіри, навіть щирости. Такий сповідно дрібний факт, що Тодось завжди у нас ів, не відмовляючися, як по інших домах, є багатомовним для того, хто його знає. Тільки один раз упродовж цих років, Осьмачка загнівався на нас і це тривало кілька місяців. Та після цього наші взаємини повернули до попередньої щирости.

Думаю, що одною із причин поетової довіри до нас було те, що ми були із Західної України, тобто галичани. У часі, коли ми познайомились, Осьмачка ставився з великою підозрою до своїх ближчих земляків, утікачів з радянської України. У них добачував він платних агентів НКВС, що чигають на його життя. Тому й обминав їх, як тільки міг. Уже менше застережень мав до старих емігрантів, а найбільше довіри мав таки до галичан.

Поетова довіра до нас нам трохи підлещувала, а для нього була вона порятунком не тільки морального, але й фізичного порядку. Як відомо, Осьмачка жив у постійному страху, що його хочуть отруїти, і тому з великою підозрою ставився

до харчів з таборової кухні та консервів з магазину. Харчів із кухні він не їв — не переконувало його, що їли їх сотні людей без жодних злих наслідків для себе, а кожний діставав страву з спільного казана у власну посудину. Щоправда, кухонні харчі були монотонні, не завжди смачні та поживні, тому я доварювала дещо для нашої родини і для Тодося. У тому часі він не їв у нікого, крім нас, і ми не раз жартували, що Тодось міг би загинути з голоду, якби не ми, і то серед білих унівських хлібів, перетривавши жахливі голодні роки в Україні. Я додавала, що це була б така непростима глупота. Та Тодось був впертий і послідовний у своїй недовірі до кухонних харчів. Щоправда, декілька разів удалося мені переконати його, щоб пішов зі мною до таборової кухні по обід чи вечерю. Та повертаючись, він денесудь залишав чи виливав ту їжу. Безпосередньою спонурою до такої дії була завжди зустріч з якимсь таборовиком, звичайно молодим здоровим парубійкою. Таких у таборі не бракувало, тому й годі було не зустріти котрого з них, проходячи доріжкою між бараками. Нічого дивного не було для мене, коли такий прохожий поглянув на нас, чи й сказав якийсь привіт. Та Осьмачці завжди причувалося, що він сказав «гам-гам» або «приємного апетиту», а це був нехвильний знак, що його їжа затруєна. Тому я перестала намовляти поета ходити за обідами до кухні, а завжди старалася мати для нього щось зі власного куховарства. Та часто прямо не було що варити, бо таборових крамниць у тому часі ще не було, а щоб вимінювати харчі в німців, треба було мати що міняти і хист до того. І я мусіла трохи хитрувати та обдурювати Осьмачку. Він дуже любив кислу капусту, а нам її доволі часто давали з кухні. І коли голодний Тодось приходив на вечерю, я частувала його тою ж капустою, впевняючи, що це моєї роботи. А про це він завжди декілька разів допитувався, поки починав їсти — аж мені ніяково ставало. Та я не бачила іншого виходу.

Коли я вже при такій непоетичній темі, як харчування, то мушу зазначити, що смак у поета був невибагливий. Він любив капусту й борщ (борщем називав кожну зупу), вуджену солонину, жарене м'ясо. Не любив ні кави, ні чаю, хоч таборову «люру» пив — з konieczности. До консервів, які нам видавали з магазину (молоко в бляшанках, м'ясо тощо), також не мав довіри. Та не викидав їх, тільки приносив до мене — вимінювати на ті, що ми дістали. Не хвилювало його ані трохи, що давши нам консерви, які він уважає затруєними, виставляє нас на таку ж небезпеку. І для мене це не було ніколи проблемою, я завжди радо міняла консерви, та нашим співмешканцям ця виміна ніяк не подобалася. Нас жило тоді три родини у великій, перегородженій сірими військовими покривалами кімнаті. Зокрема покійний інженер Федір Пігідо, що разом з дружиною був нашим співмешканцем,

завжди відмовляв мене вимінювати Осьмачці консерви. На його думку, це було велике нахабство зі сторони Тодося давати мені молоко, яке він уважає затруєним, знаючи, що в нас мала дитина. Та я була свідомою, що Осьмаччині думки ходили іншими шляхами, як других людей, і що напевно він не хотів нас труїти. Тому, хоч інженер Пігідо — до речі, дуже гарна людина — мав свою рацію, я все ж таки вимінювала Тодосеві консерви.

Тодось був не тільки моїм столовником, а й пацієнтом. До мене, як до лікарки, мав дуже багато довіри і тому часто заходив до амбуляторії зі своїми здебільшого уявними хворобами. Був гіпохондриком, що підозріває у себе різні тяжкі хвороби. Фактично в нього був здоровий та на диво витривалий організм. Довгі роки злиденного життя, тюрма, перебування на кладовищах у гробівцях, по оборогах, позначилося сильно на його психіці та мало на фізичному здоров'ї. Нізачо в світі не лікувався б у лікаря з нової підбільшовицької еміграції або москаля. Завжди просив мене виписувати йому рецепти до німецької аптеки в місті, хоч міг дістати ті самі ліки безплатно з таборової аптеки. Часом мені здавалось, що він загалом не купує ліків, тільки приходив по рецепти — щось зачасто приходив по рецепти і надто хвалив їх, та він жваво заперечував, коли я жартом його про це питала. Та знавши, яка це невдячна роля — лікувати гіпохондрика — я могла б бути і гордою на такого задоволеного пацієнта, якби не одна обставина, що мені ніяк не подобалася. А саме кожної ночі, між першою і другою годиною, Осьмачка стукав у наші двері, входив до кімнати і кризь покривало, що було нашою стіною, говорив до мене:

«Пані лікарко, у мене дуже болить голова, дайте щонебудь!»

Я пояснювала йому сердито із-за «коца», що я виписала йому ліки, які він мусить ще мати, що я не маю чергування цієї ночі, а той і той (список чергових завжди висів у бльоці на стіні), та він знову повторював те саме. Для відчепного я давала йому яку аспіринну чи пірамідон у його простягнуту з-поза «коца» руку і він відходив. Та співмешканці вже побудилися і голосно нарікали. Мій чоловік та син завжди міцно спали. А коли я вдень попереджувала Осьмачку, щоб не робив цього, постійно діставала ту саму відповідь:

«Так що ж, шановна пані, коли мені хочеться почути ваш голос!»

На щастя, у поближчому місті Кемптен зорганізувався шпиталь УНРА. Тому що Тодось щораз частіше скаржився на різні хвороби (нирки, печінка), яких не було спроможности прослідити у Фюссені, я намовила його переїхати до кемптенського шпиталю на обслідування. Там він перебував біля двох тижнів (зима 45-46) і властиво нічого поважного в нього не знайшли. Коли повернувся до табору, усе ж таки заспокоєний щодо свого здоров'я, то перш усього спитав мене, чи пан

(забула прізвище) передав мені листа від нього. Я сказала, що ні і Осьмачка зідхнув з очевидною полегшою, сказавши:

«Я невимовно радий, що воно так вийшло!»

Чого він був радий і що було в цьому, на сім аркушів довгому листі, я не знаю. Ще поки повернувся Тодось зі шпиталю, зайшов до мене один таборовик і перепросив, що загубив листа від Осьмачки. Вони лежали разом у кемптенському шпиталі. Він виходив скоріше і Тодось, написавши листа на сім аркушів, просив його передати мені. Та лист загубився. Нічні відвідини поета також уже не повторювалися.

І мій чоловік і я скоро збагнули всі дивацтва Осьмачки, проте ніколи не намагалися його реформувати чи навчати. Властивий Осьмачка — неповторна індивідуальність — це були не тільки його поезії з частими проблесками геніяльності (його проза в тому часі ще не була нам відома), але і його дивацтва. Більшість мешканців табору не знала й не оцінювала в ньому поета, зате докладно добачувала дивака. Для більшості таборовиків Тодось — це був той півбожевільний, що ще й вірші пише. Для нас був він українським поетом у трагічному розумінні того слова. Його самотність серед власної спільноти зворушувала мене. Тому я зразу постановила собі, що: для Осьмачки завжди буде приязне місце біля нашого родинного вогнища — незалежно від усіх його дивацтв. А в решті це не була ніяка жертва, було приємно роз'яснити сірість таборових буднів теплим почуванням приязні великої людини.

Відвідував нас поет дуже часто — кілька разів денно. Для нього не існувала якась відповідна чи невідповідна пора відвідин. Міг прийти зовсім

рано, пізнім вечером, навіть уночі. Відвідини звичайно були короткі — кілька хвилин. Тільки раз денно сидів довше, їв вечерю, оповідав дещо або читав поезії. Коли до хати зайшов хтонебудь з наших знайомих, це бентежило його, зокрема, коли це були люди, яких він не знав, або не любив. Він уривав розмову чи їду, сидів хвилину мовчки, а потім уставав і зі словами «Так що ж, хіба я вже піду від вас», відходив. А вже з місця і мовчки відходив, коли гість наважився почастивати його цигаркою. Це був для нього безсумнівний більшовицький агент, що хоче його отруїти (Осьмачка не курич взагалі). Щастя, що в час, коли ми вечеряли, вечеряли і всі інші і рідко коли хто заходив. І Тодось, з'ївши вечерю та подякувавши господині (а цього він ніколи не забував), часто витягав з кишені якісь записки та починав читати вірші. Великої шкіряної торби у нього тоді ще не було. З'явилася вона пізніше і стала нерозлучним додатком, органічною частиною образу поета. Одною з перших, тоді ще недрукованих поезій, що їх Тодось нам прочитав, була «Вдовиця» та «Молитва».

До сьогодні бринять у моїх вухах ці вірші, рецитовані автором. У його голосі було стільки щирої та пристрасної туги за любов'ю, що мені аж лячно стало, бо в мене від початку нашого знайомства не було сумніву, що його єдиною судженою може бути самота.

«Молитва» написана з думкою про монахиною, у яку поет перебрався, перебуваючи в Західній Україні, мабуть, у Криниці. Була це василіянка, середнього віку (на думку Тодося, їй було 38 років). Вона вчителювала в гімназії і знала добре світову літературу. Чомусь поет переговорював з нею у справі видання своїх творів, мабуть, ішло про «Старшого боярина», зрештою докладно не пригадую. У кожному разі вона захопилася творчістю Осьмачки і — на його думку — ним самим (а може це тільки в його уяві?). Симпатія не укрилася і на неї наклали домашній арешт. На прощання вона сказала поетові, що найбільшим щастям для неї було б ще колись видавати його твори. Цю

СПОЖИВАЙТЕ

НАЙ ВІДЖИВНІШИЙ
СТРАВНІШИЙ
ДЕШЕВШИЙ ХАРЧ,

ЩО МАЄ В СОБІ ВСІ ВІТАМІНИ, ЦЕ

МОЛОКО

І МОЛОЧНІ

ПЕРЕТВОРИ

ВИСОКОВАРТНІ ПРОДУКТИ
ЄДИНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОЧАРНІ

Rogers Dairy Ltd.

459 Rogers Road, Toronto, Ont.

Phone: RO. 9-7193

Купіть ці книжки!

1. Олена Курило, «УВАГИ ДО СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ».

Про цю книгу див. у «Нових Днях» за листопад 1960 р. на стор. 23.

Ціна її: для передплатників «Нових Днів» — 2.00 дол., а для всіх інших — 2.50 дол.

2. «НОВИЙ ОБРІЙ», ч. 2, альманах, присвячений 10-річчю масового українського поселення в Австралії.

В альманасі є багато цікавих і дуже різноманітних матеріалів.

Ціна за примірник — 1.50 долара.

Обидві книжки замовляти в «Нових Днях».

монахиню Тодось довго й часто згадував з побожністю та щирим захопленням. З думкою про неї написав він декілька віршів, що увійшли до збірки «Китиці часу» («Присвята», «Предше», «Кривда», «Хустка», «Молитва»). Тодось був прекрасним рецитатором своїх поезій і я завжди була зворушена, коли він читав вірші. Зокрема, як я вже згадувала, в читання любовних поезій він вкладав стільки щирости та безпосередности, що можна було дивуватися свіжості почувань його п'ятидесятичного серця. Здавалося, що він починає життя там, де його залишив 1930 року, коли його вперше ув'язнили. Його серце, наче б проспало стільки років, а тепер збудилося з великим бажанням любовних переживань. Самозрозуміло, що я ніколи не говорила йому про свої мелянхолійні прочування у зв'язку з його тугою за любов'ю.

Думки та мрії про любов не були єдиною турботою поета в тому часі. У нього було ще багато інших турбот, одні — щоденного характеру з відповідним приміщенням у таборі, з приділами одягу та харчів, другі — зі своєю уявою про переслідування. Одні й другі мішалися в нього без виразної межі. Неохоту таборових референтів дати йому окрему кімнату чи якийсь одяг він брав не на карб малої особистої культури тих людей, їхнього браку розуміння мистецтва, тільки на карб переслідування його більшовицькими агентами. У таборі у Фюссені поет примістився у куточку піддашся, відгородженому тонкими дошками. Навіть на бідні таборові обставини ця кімната робила на мене страшенно прикре й понуре враження зі своїми стінами з неструганих дощок, зі шпарами. Та

УВАГА ТОРОНТО І ГЕМІЛТОН!

- БЕЗПЛАТНО чистимо печі (форнеси) і
- даємо БЕЗПЛАТНУ цілорічну 24-годинну обслугу печей нашим відборцям опалової оливи.

ЗАМОВЛЯЙТЕ В НАС ОЛИВУ!

DNIPRO FUEL OIL LTD.

196 Bathurst St. Toronto, Ont.
Телефон удень і вночі: EM 6-6539

DNIPRO FUEL OIL LTD.

AND

Service Station

857 Woodward Ave. — Hamilton — Tel.: 549-9634

**КОРИСТАЙТЕ З НАШОЇ ГАЗОЛІНОВОЇ
СТАНЦІЇ**

509 Jane St. — Toronto — RO 2-1969

Осьмачці докучала не так убогість обстановки, як факт, що на піддашші відбувалися кожного вечора проби танців таборового ансамблю. Були в нього також слухові та зорові галюцинації, щоправда в Німеччині рідші, як на цьому континенті. Та все ж таки мушу ствердити з признанням, а навіть і з подивом, що Тодось умів пристосуватися і давати собі не найгірше раду серед ненормальних зовнішніх та таких же внутрішніх (душевних) обставин. Сприт підрадянської людини, що там, мабуть, рівняється інстинктові самозбереження, він безсумніву мав. Він завжди був порядно одягнений (дбайливість про свою зовнішність була питоменною для нього, як і охайність) і завжди мав якісь гроші в кишені. Коли захотів кудинебудь поїхати, то ціна квитка ніколи не була для нього перешкодою. Він не курил і свій приділ цигарок приносив до мене. Я відносила їх до одної лікарки з нової підрадянської еміграції. Була це старша незаміжня жінка, що все життя займалася науковою працею. З нею жив її брат, теж неодружений науковець. Обоє робили враження відірваних від реального світу диваків, а проте, які вони, чи радше вона, була спритна: торгувала цигарками і не тільки ними. Тоді я зрозуміла, як тяжкі життєві умови виробляють сприт — як і в Осьмачки. Коли я раз сказала Тодосеві, щоб він безпосередньо продав цигарки тій лікарці, то він злякано відмовився, говорячи: «А що як вона енкеведистка?». Мені видавалося це неправдоподібним. Ані мій чоловік, ані я ніколи не розпитували Осьмачки про його минуле. У нас були інші цікаві теми — українське мистецтво, зокрема література. Між нашою спільнотою утерлося неправдиве поняття, що Осьмачка визнає тільки Шевченка та себе. Це вигадка. Тодось говорив з признанням та високою оцінкою про багато прізвищ в українській літературі, як давній, так і модерній. Він майже боготворив новелі Винниченка і Стефаніка, поезії Федьковича (лірику), із сучасників цинив Домонтовича, а недолюблював неоклясиків. Зокрема не любив одного з наших визначних прозаїків на еміграції і це пристрасне почуття допровадило його врешті до бійки (уже в Канаді). Та цього він соромився і, оповідаючи нам про цю подію, всю вину складав на пиво, що його забагато випив. Відтоді він взагалі перестав пити пиво. Горілки не цурався, та ніколи не пив понад міру. Чарка-дві, не більше, і ніколи я не бачила його не то що п'яним, але навіть підпилим. Винятково випивав з нами чарку вина.

Та повертаючись до літератури, мушу зазначити, що поетичним Євангелієм Осьмачки був Байрон і — в меншій мірі — Пушкін. Про Байрона він говорив з захопленням, як про поета. Про Пушкіна ж перш за все говорив, що в нього була молоденька дружина, через яку він згинув у двобої. Факт, що хтось мав кільканадцятирічну дружину, дуже імпонував Тодосеві. Одного з наших еміграційних письменників він завжди подивляв, бо

той — за словами Осьмачки — вже після п'ятидесяти одружився зі своєю кільканадцятирічною ученицею.

Прекрасно та цікаво оповідав Тодось про поетів та письменників українського ренесансу двадцятих років. Усіх їх знав особисто, а з деякими, наприклад, з Косинкою щиро дружив. Оповідав про зворушливу зустріч зі старою матір'ю Косинки, вже за німців, що зустріла його як рідного, тому, що він був приятелем її розстріляного сина. Між іншим, Осьмачка твердив, що О. Влизько не був глухонімим, тільки таким прикидався. Коли його вели на розстріл, то він багато дечого наговорив на москалів та жидів. Не раз згадував Марусю Галич, що була трохи зизоока і вони всі товариському сміялися з неї, що в неї «один глаз на Кавказ, а другий...» — не пригадую куди. Її уважав Осьмачка доброю поеткою.

Про ставлення Осьмачки до Шевченка нема потреби писати, воно загально відоме. Він твердив, що прийде час, коли світ поділиться на двоє — на Шекспіра і Шевченка. Пригадую одну розмову у нашій хаті у трохи ширшому товаристві про Архипенку. Хтось висловив думку, що скульптор не дуже признається до українців і ледве чи чуває себе українцем. Та при тому була згадка, що він різьбив Шевченка. Тодось з місця вирішив:

«Раз він різьбив Шевченка, так він українець і не може бути іншої думки про це».

Архипенка як мистця Осьмачка вважав різьбарським графіком.

Не раз згадував, яке колосальне враження робив Шевченко на нього в його молодості — завжди зворушував його до сліз. Один раз в часі революції, Тодосеві довелося промовляти на сільському мітингу — мабуть таки в рідній Куцівці (та я не певна щодо місця). Він сказав тільки, що ми мусимо йти боронити України, бо коли ми не підемо, так що скаже отой тут... і вказав рукою на портрет Шевченка на стіні і далше говорити не міг, бо його залляли сльози. Ця промова мала надзвичайний успіх. Про себе Осьмачка згадував, що він був коротко в Чорних Запоріжцях.

Любив переповідати також одну подію, що виглядала радше на анекдоту, хоч запевняв, що вона автентична. Група українських радянських поетів поїхала у відвідини до одної із азійських республік. Під час зустрічі з тамошнім населенням, якась косоока молодиця із залі спитала, чи є між поетами Тарас Шевченко. Коли почула, що нема, сказала:

«Так вітайте його від мене, бо оце він про мене свою «Катерину» написав! Я завжди її читаю і завжди плачу, так вірно про мене написано!»

Репродукцію і автопортрету молодого Шевченка Осьмачка всюди возив зі собою та чіпляв на стіну в кожному мешканні. Убрав його в текстурові рямці, прикрашені рослинним орнаментом власної роботи, до речі, поганим. Свої думки про

Шевченка він висловлює в одному листі до нас, який наводжу вцілості (поминувши останнє речення, що відноситься до одної знайомої):

Ви. Панство і Ви. колишні мої приятелі!

Дякую Вам за листа і пам'ять про мене. Ви, мабуть, усі страшно змінилися і Ваші діти, мабуть, стали вищі за Вас. Що ж, вітаю їх ріст і знайомство зі світом. Я теж страшно змінився. І для моєї душі є єдиний «Кобзар» як утіха і радість бідного мого серця. Кращого в світі такого немає. А якщо і є для якихсь пишногубів та славогласів, то тільки риторики та фальшивники почуттів. Всі митці тільки ті нам дорогі, що близько нашому почуттю, що вміють нас зворушити і заплакати з нами. Бачите, який я став старий. І мені жаль, жаль того часу, що я знівечив фадля писання книжок, а не задля пишности свого почуття. Я не мав нагороди за жодну свою книжку. І чи хоч варто було витратити серце для їх?...

Вітаю всіх,

Ваш Т. Осьмачка, року 1959, 9 травня».

Коли Тодось розговорювався і наче б оживав душею, то в нього було багато своєрідного дотепу. Ми часто переходили на веселий тон і Осьмачка сміявся характеристичним дрібним сміхом. Його сміх як і його хід були якось неспівмірно дрібні до великої людської постаті. Він любив попендувати із самого себе (називаючи себе часто старим дурнем), часом, незлобно, із мого чоловіка, а вже ніколи з мене. А коли він трохи насміявся та увійшов у добрий настрій, тоді залюбки згадував своє минуле, завжди відірваними фрагментами, ніколи систематично.

Багато епізодів, які він нам розказував, знайшли свій відгомін у його повістях та в поезії, перш за все в «Поеті». Цю поему присвятив він своєму батькові Степанові, що його справді уважав найчеснішою на світі людиною. Та говорив про нього мало, ніколи нам не згадував, що батько лікував худобу, або, що залюбки пив, хоч знаю, що розказував про це іншим. Частіше та зі зворушенням згадував матір. Мати була простодушна, добра серцем, завжди дуже запрацьована жінка. Це факт, що після його народження (а був він не першою з-поміж числа дітей дитиною), вона оглухла, як і мати «Поета». З роками її частинно повернувся слух. Тодось оповідав, що рідня й сусіди часто йому підкреслювали цей факт і в нього — дитини — зродилося почування вини за каліцтво матері. Тому в хлоп'ячому віці він завзято помагав мамі в роботі: замітав хату, носив воду, дрова, щоб спокутувати свою провину. Мати говорила тільки по-українському і тільки українську мову вважала християнською, а то й людською. У школі Тодось вчився по-російському і, прийшовши зі школи, не раз заговорив тою мовою дома. Мати зараз же починала лаяти його: «Та говорив би ти, сину, по-

християнському», або «Чому не говориш по-людському?»

Такі моменти Тодось згадував зі справжнім зворушенням.

Де була ця школа, що до неї ходив Осьмачка, і як довго він ходив до школи, я не знаю. Сьогодні мені здається, що я могла б була дізнатися багато більше про життя поета, ставляючи йому відповідні питання. Та я не думала збирати його біографічні дані, а, мабуть, і саме тому, що ми ніколи не ставили поетові особистих питань, то він і мав стільки довіри до нас.

Після закінчення школи, він, здається, перебував таки на селі, бо часто згадував про час, коли починав парубочити та залицятися до дівчат, про звичаї, які були тоді між сільською молоддю — хлопці й дівчата проводили літні ночі разом по стодолах та садах. Дівчата вибирали собі пари і який він був гордий, коли раз одна дівчина запросила його до себе, як тільки він починав парубкувати. Потім та дівчина вийшла заміж та до нього все ставилася з великою симпатією. І коли вже у тридцятих роках він переховувався від арештування по оборогах, вона післала на Великдень свою кільканадцятирічну дочку-красуню до нього в поле зі свяченим. А факт, що хтось згадав про нього в час, коли весь хрещений мир святкує Воскре-

сення Христове, що і йому хтось сказав «Христос Воскрес» надзвичайно зворушив та підніс на душі поета. Був це один з найкращих моментів у його сумному житті.

Коли Осьмачку покликали до царської армії (з вибухом війни) він, начитавшись вже революційної літератури, з переконання не хотів служити у війську. Отож, побувш трохи в солдатському мундурі, надумав симулювати туберкульозу — щоб його звільнили. Насильно кашляв якийсь час, а раз, під час довгого маршу, нарочно впав на закруті. Закашлявся сильно, розкусив собі язика і далі кашляв та плював кров'ю, аж знепритомнів. Все обличчя в нього було вкрите кров'ю з піною. Його віднесли на носилках до військового лікаря. Лікар був старий та дуже совісний. Він довго та докладно оглядав Тодосю, а потім покликав другого, молодшого віком лікаря. Осьмачка чув їхню розмову. Старий лікар попросив другого, щоб він оглянув цього солдата, бо, на його думку, у нього легені здорові. Вони удвох ще раз докладно оглянули Тодосю і хоч погодилися, що легені та серце в нього цілком здорові, все ж таки його негайно звільнили з армії. Я питала Осьмачку, чи йому подали причину звільнення, та він відказував, що і не цікавився тим, щасливий, що його звільнили. (Далі буде)

Вадим СВАРОГ

МАР'ЯНА ВЕРЕСОЧ І ЇЇ ПРИЯТЕЛІ

(До проблеми літературного героя)

Новий твір Докії Гуменної «Скарга майбутньому» за замислом письменниці має бути першою книгою тієї дилогії, другою книгою якої відтепер стає «Хрещатий яр». Свого часу «Хрещатий яр» справив на мене глибоке враження переконливим відтворенням фатального історичного моменту та допитливим вглядом у душі людей, характерних для описаної в цій повісті доби.

«Скарга» це повість про двох дівчат з одного села, щирих подруг, які, тікаючи від родинного «кріпацтва» та прагнучи наукової кар'єри, дісталися в Київ. Їм трагічно не пощастило. Мар'яна Вересоч («кругла, апетитна пампушка», як її малює письменниця) уже почала була спеціалізуватися в історичних науках, але не змогла перетравити марксо-ленінську казуїстику й мусила відмовитися від своєї мрії. Після цього вона опинилася на бурхливих хвилях підрадянського життя без керма й без вітрил.

Її подруга, Васанта Чагир, «струнка, висока, Діяна (романтичний родовід якої йде від якогось полозецького князя) уже стала була співпрацівницею мовознавчого інституту, коли раптом — через те, що її батько перед вступом у колгосп ліквідував свою одноосібницьку худобу — її оголосили

ворожим елементом і викинули з інституту. Згодом їй «пощастило» влаштуватися секретаркою якогось наркома й стати його коханкою. Коли цей нарком був заарештований як «ворог народу», Васанта знову опинилася без місця в житті.

Взаємини між обома дівчатами почали псуватися ще до їхніх життєвих катастроф, тому, що Васанта стала перероджуватися на безпринципову «радянську службовку». Коли ж вона стала фавориткою наркома й навіть почала втрачати своє національне обличчя, колишні подруги стали зовсім чужі одна одній.

Отже суть повісті полягає нібито в тому, що сліпий у своїй безоглядній, «стихійній» брутальності режим сталінських клеветів знівечив життя двох талановитих дівчат, які навіть не були ворожкі цьому режимові. Обидві влилися в знедолену масу тих поколінь українських людей, що їх письменниця слушно називає «нерозквітлим поколіннями». Про трагедію цих поколінь, до яких ми належимо самі, у нас написано ще непростенно мало.

«Скарга майбутньому» справді могла стати прологом до подій, описаних у «Хрещатому ярі». Переконаливе розкриття теми пропащих сил нашої нації залежало в цьому творі насамперед від роз-

криття живих характерів людей «нерозквітлий по-колін».

Про трагічних героїв, чи то фізично, чи то морально загинулих під час славнозвісної «сталінської епохи», ми можемо говорити лише тоді, коли покажемо, що жертвами людожерського режиму були передусім ідейні й талановиті сини та дочки України, які могли б принести своєму народові велику користь, могли б стати первоборцями за її національне відродження. Навіть куці хрущовські «реабілітації», обмежені лише зопалу замордованими Сталіним комуністами, показали, бодай у латяку, скільки не абияких людей з'їла сталінщина. Широко розпахнути завісу над страшною правдою Хрущов не хоче й не може.

Мар'яна — головний і єдиний позитивний персонаж «Скарги майбутньому». Письменниця нібито не щадить яскравих фарб, щоб показати її в найкращому світлі: Мар'яна — високообдарована дівчина з багатьма талантами та незвичайним розумом. Як вона сама каже про себе, «вона кохається у грі інтелектуальних сил». Разом з тим вона гарна дівчина з ніжним, чутливим серцем, що прагне дружби й кохання. За замислом письменниці, її драма має бути винувальним актом проти тих, хто брутальними лапами зім'яв це золоте серце.

Але чим глибше ми входимо в духове життя Мар'яни, тим щораз більше починають турбувати нас деякі риси її вдачі. Соціальна драма героїні починає швидко замінюватися історією: Мар'яниних кохань. Виявляється, що Мар'яна надзвичайно влюблива дівчина. Вона щоразу закохується в різних «звабливих» парубків і навіть одружених чоловіків. Ці «звабливці» майже всі поспіль виявляються «фізіологами», «змісловцями», не схильними ні до якої «черемхи», тобто романтичного кохання.

Мар'яна дуже наївно ідеалізує кожного звабливця, що полонив її спраглі «любовної казки» серце. Кожен з них з першого ж погляду викликає в неї, кажучи її словами, «стан переповненості вищстю екстази», запалює «сонячні фіялкові спалахи» в «сяючих палацах її душі», готовість віддати йому всі «свої нюанси». Від зустрічі з черговим звабливцем в її серці негайно «розцвітається троянда», хоч і цвіте вона до чергового розчарування.

Мар'яна наполегливо шукає чоловіка, який увів би її «в казку». У цьому жаданні еротичної казки вона вбачає особливу тонкість і навіть загадковість своєї натури. Але один з її знайомих цинічно каже, що вона лише іграшка в руках кожного, кому (як пізніше здогадується й сама героїня) «удалося откопати грубую бабу».

Письменниця, напевне, вирішила врятувати свою героїню від публіцистичної схематичності, дати їй індивідуальну біографію, ускладнити її, збагатити її романтичною душею, що «прагне крєпдешину чудових візій». Вона, мовляв, ніжна, делікатна квітка, яку нещадно нівечить жорстока

доба. Нівечить якщо не фізично, то духово.

У тому, що молода дівчина прагне поетичного кохання, що вона шукає собі щирої пари, немає, звичайно, нічого осудного. Якщо вона в цих пошуках помиляється, це її особиста проблема, і я не збираюся судити її поведінку з погляду якоїсь загальноприйнятої моралі. Але те, що Мар'яна раз-у-раз уходить у зв'язки з недостойними людьми, не свідчить про її великий інтелект. Мар'янина наївність невдовзі починає діяти читачеві на нерви, а її численні «романи» починають набридати своїми одноманітними сюжетами. Вона невтомно, на протязі всієї повісти, шукає симпатичного чоловіка, але шукає його не там, де його можна було б знайти. У тому вульгарному товаристві, у якому вона обертається, по-справжньому хороших, симпатичних людей знайти не можна. Тим більше, що в Мар'яниній душі живе фатальна суперечність, що «нейтралізує» її кращі пориви: як вона сама признається, «зло» (під яким, очевидно, треба розуміти пікантну принаду статевої розбещеності) має для неї якусь притягальну силу. Подивімося, які люди «освявають палаці її душі сонячними спалахами».

Уже на початку повісти вона зраджує в побіжному «романі» свого нареченого (за якого вона чомусь збирається заміж, хоч і не кохає його, тим часом як він її обожнює) з випадково зустрінутим Володею, який у свою чергу зраджує з нею свою наречену. Чим не сюжет для ультрамодерної літератури?

Потім її коханцем стає якийсь екзотичний персонаж на ім'я Януш, який називається також Яшкою. У цього звабливця в очах «таїнні туги сінаяських пустель», але коли Мар'яна покликала його до себе, то цей Януш-Яшка виявився «площинним як і всі», нецікавим і «неприкрито змісловим» з прозаїчною мораллю «хапай, де можеш». Незважаючи на це, Мар'яна ще довго продовжує кохати його.

Наступна її пасія — одружений Левко Береговий, «теплопромінний і чутливий до вібрацій». За ним іде «статурний провінціальний лев» Мирон, злодій, людина з надзвичайно нечистою мораллю. Одна присутність його, проте, переносить Мар'яну «в світ казки»...

Далі її приятелем стає Натан, «чудовий ребе», сивіючий похабник, який при першій же зустрічі робить їй непристойну пропозицію. Як виявляється згодом, він раз-у-раз зраджує свою дружину. Він надзвичайно імпонує Мар'яні своїм гострим розумом, тобто своєю улесливою повагою до Мар'яниного розуму...

Потім Мар'яна спалахує ніжною страстю до «чудового горбаня» Ремеза, який «сповнений теплоти та внутрішнього сйва» зі своїми «сімома виразами блакитних очей». Цей горбань пізніше пише рецензію на статтю Мар'яни, обвинувачуючи її в антимарксизмі.

Трудно проникнутись пошаною до дівчини,

яка водиться з такою колекцією похабників. Адже істотною ознакою розумної людини є вміння розбиратися в людях та добирати собі вартісне товариство. Стежачи за перипетіями Мар'яниного інтимного життя, я мимоволі згадував давню істину: Скажи мені, хто твої приятелі, і я скажу тобі, що ти за людина.

Письменниця може відповісти мені на це: Значить ви хочете від мене одновимірної героїні, переповненої політикою, але позбавленої живої людської душі? Людська натура багатогранна і в кожній людині буває багато суперечностей, неузгоджених нахилів і почуттів... Помиляються й розумні люди, бо вони шукають.

Усе це так. У житті нерідко трапляється, що розумні й талановиті жінки та дівчата закохуються в невартісних людей. Розумні люди часто роблять великі дурниці. Дурні люди іноді роблять розумні речі. Боягузи раптом бувають героями. Немає ніяких законів, які б забороняли виводити таких персонажів у літературних творах. Але твори з такими персонажами будуть психологічними повістями і головною їхньою темою неминуче буде сама суперечливість психіки їхніх героїв.

«Скарга майбутньому» не є ані біографією відомої жінки, ані повістю з психологічною темою. А в творі, який має за тему історичну чи історіософську тезу, робити виразником ідеї твору людину, яка в силу своєї нецільності чи неповновартісності не може бути втіленням великої ідеї — значить не довести цю ідею. Таких дівчат, як Мар'яна, є багато, але чи можна виставляти її як характер, здатний нести навантаження великої ідейної і інтелектуальної ваги?

На кого власне скаржиться Мар'яна? На Мирона, Яшку, Реме́за та інших, кого вона влучила в своє товариство? Адже вони займають авансцену твору!

Може письменниця виводить цих Яшок, як продукт моральної деформації всього підрадянського суспільства? Якщо так, то слід було б показати їх у процесі їхнього становлення, «розвитку». Але в повісті на це немає місця, бо вся вона переповнена розкриттям Мар'яниних любовних переживань.

Література не є й не може бути дзеркалом, яке просто відзеркалює дійсність. У літературному творі життя не відзеркалюється, а реорганізується — не для того, щоб його спотворити, а щоб звільнити його від випадковостей, які заважають знаходити головне й сутнє. Так творяться усі мистецькі твори, у тому числі навіть і мистецькі фотографії, як це знає кожен фотограф-професіонал.

Герой літературного твору мусить бути живою й багатогранною людиною. Було б дуже погано, якби це було не так. Але треба, щоб усі грані його характеру в'язалися в єдиний комплекс стимулів і всі разом, логічно й неунікнено, формували його долю. Для цього, насамперед, треба,

щоб ні одна риса його вдачі не була випадковою, недоцільною. Позитивний герой мусить або бути цільним, або домагатися цільності.

Майстри клясичної літератури саме так і будували свої твори, домагаючись того, щоб усі деталі, всі побічні фабульні лінії і навіть суперечливі риси в характерах персонажів були підпорядковані єдиному мистецькому завданню.

На жаль, у «Скарзі» Мар'янині вчинки, власне вся її поведінка, суперечить її словам, а всі її «романи» механічно нашаровуються один на один, не викликаючи в творі ані внутрішнього руху, ані цілеспрямованого зовнішнього прогресу його сюжету. Отих «романів» може бути більше або менше, але сюжет від того не буде розвиватися в напрямі до потрібної йому кульмінації.

У творі, що має назву «Скарга майбутньому», нерозбірлива влюбливість начебто позитивної героїні є випадковістю, яка не поглиблює й не збагачує образа, а, навпаки, знищує, скаламучує його. Весь твір ніби написаний на сентиментальний мотив «Я до тебе з щирим серцем, а ти з неправдою». Ми можемо співчувати Мар'яні в її безуспішних пошуках «світу казки», але це ж її приватна драма. Вона відсовує соціальну драму на задній план, бо підрадянська дійсність в'яляється в творі лише «наворотами». Отже знову: на що, власне, скаржиться Мар'яна?

Прочитавши повість, я запитав себе: Яка ж тема цієї повісті? У чому її «послання»?

Чи це повість про «зайвих людей» радянського суспільства, про наші «нерозквітлі покоління»?

Може ця повість ставить питання про право людини на виключність і самотність? Або про право на самотність?

Чи може це, навпаки, повість про страшну самотність людини в підрадянському «колективістичному» світі?

Може в цій повісті дана «реабілітація» любови як організуючої сили в людському суспільстві?

Може це повість про наївну дівчину, яка марно шукає співзвучної собі душі серед розбещеного чоловіцтва?

А може це «гостро-сюжетна» повість про любовні пригоди дівчини: повість, у якій докладно описується любовні томління без жодної спроби виснувати з них якусь мораль? Такого роду твори дуже модні в «модерній» літературі.

Може це, нарешті, проблемна повість про вищу місію Жінки в людському світі? У ній бо є ряд думок на цю тему.

Біда в тому, що «Скарга» намагається бути всіма цими повістями одночасно. Усі перелічені вище цікаві й важливі теми з додатком інших, вище не згаданих, тісняться на досить вузькій місцині, штовхають, деформують, викривляють одна одну. В одній купі їм дуже тісно й ні одна тема не може розвинути на своє повне потенціалне звучання. Перевантажена авторчиними ідеями й замислами Мар'яна втратила свою справжню ін-

дивідуальність і змагає під нав'язаними їй інтелектуальними інтересами, які геть понад її сили. Ну який з неї філософ? Це ж просто наївна дівчина, влюблива, змислова, і не дуже інтелектуальна. Цікавлять її не стільки різні абстрактні ідеї, скільки дуже конкретні парубки, при чому не дуже хороші парубки.

Письменниця користується в своєму творі особливим літературним засобом, який полягає в тому, що про пригоди своєї героїні розповідає сама авторка, але при цьому вона ніби зливається зі своєю героїнею, розповідає з її суб'єктивних позицій і навіть її індивідуальною мовою. Тобто, по суті, весь твір є сповіддю самої Мар'яни. Вона сама характеризує себе стилем своєї розповіді. Отже зробім деякі висновки.

Скромність не належить до числа Мар'яниних чеснот. Мар'яна невтомно цитує читачеві, що вона, Мар'яна, — «аристократка духу», «людина великої долі»; що її «мозок витворює найтонші вібрації»; що її цікавлять різні глибокі проблеми. Вона, насамперед, прагне пізнати цей світ і людей, побачити справжнє нове в світі й відрізнити його від старого та негодящого. Вона шукає в минулих епохах загублений секрет щастя й гармонійності. Вона певна, що не чоловіки, а жінки були справжніми творцями людського прогресу, що саме жінки заклали потрібні для нього підвалини, бо вони є уособленням Доброти. І так далі.

Інтелектуальні інтереси Мар'яни зформульовані так загально й нечітко, що ніякої «програми» мислення та саморозвитку побудувати на них неможливо. Наївне самохвальство Мар'яни, яка весь час кокетує незвичайною тонкістю своєї натури та своїм інтелектом; її нездібність! конкретизувати свої духові запити (деякі з них явно надумані, напр., проблема пережитків прадавньої многожучности в свідомості, чи вірніше, підсвідомості, сучасних жінок); її нерозбірливі «романи» з усякими «тринадцятьма-відворотними перелесниками»; її наївно-фрейдистичне переконання про те, що «без еротичних проявів не може бути ніякого творчого здійснення» — не свідчать ні про її великий розум, ні про «аристократизм» її духу.

Це враження посилюється тим, що Мар'яна висловлюється надзвичайно претенсійно й поміщанському «красиво», ретельно добираючи вигадливу квазі-інтелектуальну, «вишукану» лексику й фразеологію. Ось ще кілька зразків її вельми характерного стилю: «принцеса сералю», «трамвайна інтимність публіки», «котурни неуцтва», «хвилі звукобарв», «атавізм праці», «левино-сивий розквіт життя», «у монастирі своїх нездійснених бажань», «виразисті вияви понад загал передмістя», «грань її відмінності», «перехрещення точок еротизму й товариськості» й т. д. Деякі з її неологізмів суперечать законам нашої мови: «зарплат-

неве забезпечення», «самоініціативно», «спинозигнуті постаті», «їй було задовільно», «роль будувати родину», «безкорисна прив'язаність матері до дитини» (мабуть, безкорислива?)...

У мові київських дівчат особливо вражають емігрантські слова й вирази західноукраїнського походження: «змаг», «триб», «пантрувати», «фуріозний», «плитка вода», «штука кокетства», «паннунця», «куртуазія», «виломився з-під диктату», «любас».

Насильне змішання різнородних, не пов'язаних органічно тем уже становить композиційний недолік повісти, але вона не вільна й від інших композиційних хиб. Повість починається як паралельні історії двох дівчат, але Васанта незабаром сходить на задній план і з'являється лише епізодично. Історія її переродження не показана. Проте й сама Мар'яна дана в повісті не в її становленні, а цілком «готовою». Радянську дійсність показано блідо. Відсутність у повісті внутрішнього (та й зовнішнього) руху я вже відзначив. У повісті фактично немає безумовно позитивних персонажів, і це надає їй песимістичного, безперспективного характеру. Ні в жіночому, ні в чоловічому оточенні Мар'яни немає хороших людей; цей композиційний «засіб» дивує читача. На Україні ніколи не бракувало симпатичних людей, ідеалістів і альтруїстів, національно й соціально свідомих супротивників комуністичного режиму. Їх особливо багато було саме в лагах «нерозквітлих поколінь», але в «Скарзі» ці покоління не представлені.

«Скарга майбутньому», здається мені, потребує ще однієї частини, у якій би Мар'яна, нарешті, проявила свій інтелект, про який вона так багато говорить, а замість Яшок, Володей, Ремезів та Натанів з'явилися б представники кращої частини нашого народу.

Я зовсім не хочу створювати враження, що в повісті все не дороблене. Є в ній і цікаві думки, добрі окремі пасажи (напр., описи київських краєвидів), є вдало знайдені слова й образи. Але мені зараз ідеться головним чином про образ Мар'яни і про те, що завадило йому стати гідним уособленням «нерозквітлого покоління». Хіби в образі Мар'яни напевно є наслідком того, що письменниця, крім того, що вона намагалася сказати в одному творі занадто багато, ще й писала свій твір занадто поспішно. Докії Гуменній, яка заслужено користується репутацією вдумливої і спостережливої письменниці, не слід спішити з випуском своїх книг у світ. Ми маємо право сподіватися від неї досконаліших творів.

«Скарга» напакowana багатьма цікавими темами й думками. Їх вистачило б на кілька значних творів, але в «Скарзі» вони не жилися. Кожна з них проситься геть на простір, поза тісні межі розмірно невеликої повісти, у якій ні одна тема не може розвинути на повну силу.

**В «УКРАЇНСЬКІЙ КНИЗІ» МОЖНА НАБУТИ
ЛІТЕРАТУРУ ПО ЗНИЖЕНИХ ЦІНАХ.**

Т. Г. Шевченко в образотворчому мистецтві. В-во «Мистецтво». 1963 — — 5.50
 Т. Г. ШЕВЧЕНКО. Твори в 6-ти томах. В-во АН УРСР. Київ 1964 — — — 14.00
 Т. Г. ШЕВЧЕНКО. Твори в 3-ох томах. Держлітвидав худ. літ. 1963 р. — — 6.50
 Т. Г. ШЕВЧЕНКО. Біографія. Є. П. Кирилюк, Є. С. Шаблювський, В. Є. Шубравський. В-во АН УРСР. Київ. 1964 р. — 2.60
 Т. ШЕВЧЕНКО. Кобзар. Держлітвидав худ. тіл. Київ. 1961 р. — — — — 1.25
 Т. ШЕВЧЕНКО. Кобзар. Повна збірка поезій. Багато ілюстрована. Держлітвидав худ. літ. Київ. 1964 р. — — — 7.00
 Т. Г. ШЕВЧЕНКО. Мистецька спадщина в 4-ох томах. В-во АН УРСР. 1963. Можна набути 2, 3 і 4 томи. За один том 6.00
 СВІТОВА ВЕЛИЧ ШЕВЧЕНКА. У 3-ох томах. Держлітвидав худ. літ. 1964. — 6.50
 Т. Г. ШЕВЧЕНКО. Повісті. Держлітвидав худ. літ. Київ. 1964 р. — — — — 1.95
 ЛИСТИ ДО ШЕВЧЕНКА 1840-1861. В-во АН УРСР. Київ. 1962 р. — — — — 1.65
 ІВАН ФРАНКО. Оповідання та повісті. Держлітвидав худ. літ. Київ. 1963. — — .95
 Г. ОСТРОВСЬКИЙ. І Франко і образотворче мистецтво. Київ. 1963 р. — — — .90
 Т. ФРАНКО про батька. Статті, оповідання, спогади. Київ. 1964 р. — — — — .85
 І. ФРАНКО. Статті і матеріали. В-во Львівського університету. — — — 1.40
 І. ФРАНКО. Борислав сміється. Повість. В-во «Молодь». Київ. 1962 р. — — — .75
 О. КОБИЛЯНСЬКА. Твори в 5-ти томах. Держлітвидав худ. літ. 1962 р. — — — 6.75
 М. КОЦЮБИНСЬКИЙ. Твори в 6-ти томах. В-во АН УРСР. Київ. 1961 р. — — — 8.00
 М. РИЛЬСЬКИЙ. Твори в 3-ох томах. Держлітвидав худ. літ. 1956 р. — — 4.25
 П. ПАНЧ. Твори в 5-ти томах. Держлітвидав худ. літ. Київ. 1961 р. — — — 6.00
 С. ВАСИЛЬЧЕНКО. Твори в 4-ох томах. В-во АН УРСР. Київ. 1959 р. — — — 7.00
 П. ТИЧИНА. Твори в 6-ти томах. Держлітвидав худ. літ. Київ. 1961 р. — — — 7.50
 А. МАЛИШКО. Твори в 5-ти томах. Держлітвидав худ. літ. Київ. 1962 р. — — 5.00
 Б. ГРИНЧЕНКО. Твори в 2-ох томах. В-во АН УРСР. Київ. 1963 р. — — — — 3.50
 А. ГОЛОВКО. Твори в 3-ох томах. В-во «Рад. письменник». 1962 р. — — — — 3.75
 І. МИКИТЕНКО. Твори в 2-ох томах. Держлітвидав худ. літ. 1957 р. — — — 2.75
 С. ТУДОР. Твори в 2-ох томах. В-во АН УРСР. Київ. 1962 р. — — — — 2.50
 В. КОЗАЧЕНКО. Твори в 2-ох томах. Держлітвидав худ. літ. Київ. 1963 р. — 2.75

П. МИРНИЙ. Повія. Роман. Верж. в-во худ. літ. Київ. 1964 р. — — — — 1.20
 О. І. БІЛЕЦЬКИЙ. Від давнини до сучасності. Вибрані праці в 2-ох томах. — — 3.00
 УКРАЇНА СМІЄТЬСЯ. Сатира та гумор. в 3-ох томах. «Рад. письменник». — — 4.50
 М. СТАРИЦЬКИЙ. Вибрані твори. Держлітвидав худ. літ. Київ. 1959 р. — — — 2.00
 ПАНАС МИРНИЙ. Вибрані твори. Держлітвидав худ. літ. Київ. 1962 р. — — 1.00
 М. КОЦЮБИНСЬКИЙ. Вибрані твори. Держлітвидав худ. літ. Київ. 1963 р. — .95
 ЛЕСЯ УКРАЇНКА. Вибране. Держлітвидав худ. літ. Київ. 1963 р. — — — — 1.05
 О. Кобилянська в критиці та спогадах. Держлітвидав худ. літ. 1963 р. — — — 1.55
 М. СТЕЛЬМАХ. Велика рідня. Роман-хроніка в 2-ох книгах. Київ. 1963 р. — 2.75
 С. СКЛЯРЕНКО. Святослав. Роман. Держлітвидав худ. літ. Київ. 1964 р. — — — 1.95
 С. СКЛЯРЕНКО. Володимир. Роман. Держлітвидав худ. літ. Київ. 1963 р. — — 1.65
 І. КОЧЕРГА. Ярослав Мудрий. Свіччине весілля. Держлітвидав худ. літ. 1963 — 2.00
 ІГРИ ТА ПІСНІ. Весняно-літня поезія трудового року. Київ. 1963 р. — — — 2.50
 УКРАЇНСЬКІ СТРАВИ. Держлітвидав технічної літ. Київ. 1963 р. — — — 2.00
 М. СТЕЛЬМАХ. Правда і кривда. Держлітвидав худ. літ. Київ. 1964 — — — 1.15
 Ю. МУШКЕТИК. Крапля крові. Роман-повість. «Рад. письменник». 1964 р. — .75
 П. Й. КОЛЕСНИК. Коцюбинський — художник слова. В-во «Наукова думка» 1.85
 УКРАЇНСЬКІ РАДЯНСЬКІ ПИСЬМЕННИКИ. Критичні нариси. «Рад. письменник» 1.30
 М. Т. ЯЦЕНКО. В. Гнатюк, життя і фольклористична діяльність — — — — 1.00
 КАТАРИНА С. ПРИЧАРД. Буремні дев'яності. Роман з англійської — — — 1.25
 Б. А. ДАВИДОВИЧ. За ширимом. Роман. В-во «Рад. письменник». 1963 р. — — .60
 В. М. КОСТАРЧУК, Б. І. ХАЦЕТ. Курс вищої алгебри. В-во «Рад. школа». — — 1.45
 Ф. С. ГУДИМЕНКО. Бища математика. В-во Київського університету. — — — 1.05
 Дослідження і матеріали з української мови. «Наукова думка». 1964 р. — — — .85
 М. М. СКАТКІН. Природознавство для 4 класу. «Рад. школа». Київ. 1962 р. — — .65
 О. П. КОРНЄЄВ. Зоологія для 6 — 7 класів. «Рад. школа». Київ. 1964 р. — — — — .75
 О. Т. ДІБРОВА. Географія УРСР для 8 класу. «Рад. школа». Київ. 1964 р. — — .65
 Приходьте або присилайте поштові замовлення разом з грішми на адресу:

UKRAINSKA KNYHA
 1162 Dundas St. W.,
 Toronto 3, Ontario.

ПОЕЗІЯ ГЛИБОКОГО ДРАМАТИЗМУ

"ТІНІ ЗАБУТИХ ПРЕДКІВ" НА ЕКРАНІ

Цей фільм з'явився на світ буквально в день народження М. М. Коцюбинського. Так, саме 17 вересня закінчено виготовлення першої копії картини "Тіні забутих предків", яку потім вдень було вперше показано громадськості.

У своєму виступі перед показом фільму в Жовтневому палаці його постановник С. Параджанов говорив про те, з яким напруженням і захопленням працювала група над картинною, над кінематографічним втіленням одного з найпоетичніших творів Коцюбинського. Колись було сказано: "нет повести печальнее на свете, чем повесть о Ромео и Джульетте". І все ж, є повість не менш печальна. Це повість про кохання Івана і Марічки, це повість "Тіні забутих предків".

Мабуть, такий погляд творців фільму на повість Коцюбинського і став відправною точкою в їх роботі над картинною. З великою емоційною силою вони розгортають на екрані панораму знедоленого життя краю, "забутого Богом і людьми". В ті далекі часи в цім краю часто плакала трембіта, віщуючи смерть. Бо ж смерть мало не щодня чатувала на гуцула то під невдало зваленою натомленими руками старою смерекою, то в холодному нестримному гірському потоці, то в бійці, яка зчинялася враз, то тут, то там, хоч далеко не завжди можна було зрозуміти, з якої причини. І от у цьому царстві недолі і сліз, взаємної ворожнечі, затурчаности і темноти розцвітає, як дивоцвіт, палка і світла, всеперемагаюча любов. Вона, любов Івана і Марічки, кладе кінець віковій ворожнечі двох родів, розриває кайдани затурчаности, торжествує перемогу над буденністю злиденного життя. Разом з нею торжествує перемогу все високе, благородне, невмируще, на що здатна людина.

Цю думку творці фільму розкривають наполегливо і всіма засобами, які надавало їм синтетичне мистецтво кіна. Монтаж картини, а отже, і її ритм, стрімкий, навальний, тривожний, як і події, що їх виносить стрічка на екран. Щоправда, іноді дається взнаки надмірна замилуваність режисера барвистими нарядами, самотніми звичаями та обрядами гуцулів. Захопившись їх показом, він, особливо в першій половині стрічки, іноді невиправдано довго концентрує увагу глядача на другорядному, не завжди художньо довершеному і влучно дібраному етнографічному елементі, що йде на шкоду розкриттю характерів і подій всієї велично-трагічної розповіді.

Вдумливо, не поспішаючи розповідає плівка про дитинство Івана, наймитівання, те горе і страждання, які супроводжували юнака на всьому його життєвому шляху. З особливою чіткістю викарбовуються в пам'яті сцени перебування Івана на полонині, блукань у лісі і загибелі Марічки. Особливо вдалою вийшла остання сцена. Ця уявна зірка-доля, що заманила час від часу загоряється чарівним вогнем на небосхилі, вказуючи дівчині шлях до милого (а може, в безодню), вражає і багатомовна. Трагічна загибель Марічки, її падіння в річку виглядає в картині таким же закономірним, як і випадковим, а тому — переконує і хвилює.

Серед інших епізодів передусім звертає увагу майстерно режисерські вирішена, віртуозно знята і змон-

тована сцена боротьби мольфара з грозою. Це, мабуть, один з найяскравіших, найбільш вражаючих епізодів. Недарма в залі під час показу то зривалися оплески, то залагала мертва тиша. Бо ж справді одразу не знаєш, якому почуттю більше віддатися: захопленню філософським польотом режисерської думки, чи блиском її кінематографічного втілення.

Також поетичною наснагою, творчою винахідливістю відзначаються сцени весільного танцю та сучасних старого Палійчука з Гутенюком. О, ті червоні коні, які побігли перед очима смертельно пораненого топірцем Палійчука! Надовго запам'ятає їх кожний, хто бачитиме ці кадри. Лаконічна і багатомовна деталь. До того ж, вона у фільмі не єдина. Яскравих, точних, влучних, справжніх кінометафор немало в цьому своєрідному в багатьох відношеннях кіностворі.

Не можна не зупинитися й на тому, як вирішує режисер фінальну сцену.

Помни померлого Івана, накидали дукатів на груди, вшанували його і... залишили на самого себе. Або ж як інакше?! У сінях молодь затіяла ігрища. Навіть старі захопилися ними... Життя продовжується. І багатомовним доказом цього — милі личка нових Іванків і Марічки, що он притиснулися знайвору до шибок, зачаровані тим дивовижним, вічним танком-круговоротом постійного відродження пліну життя.

Що ж до акторських робіт, то найбільшою вдачею є, безперечно, Іванко у виконанні І. Миколайчука. Важко щось додати, зауважити чи підправити в тому, що робить актор на екрані. Його сценічна поведінка бездоганна. Слова, рухи — точні, продумані, вивірені, відчуті. У його манері грати спиною (згадайте хоча б чудову сцену, коли Іван, який уже раз посперечавшись з Палагною, іде, згорбившись, спати на свою холодну однуноку постіль) я бачив щось бучмівське. А участь у "Тінях" — це лише дипломна робота Миколайчука як студента-випускника Київського інституту театрального мистецтва. Коли ж взяти до уваги, що в час роботи над дипломною роллю молодий актор створював також могутній образ великого Шевченка у фільмі "Сон", і створював його натхненню, можна зі всіма підставами твердити, що в українське кіномистецтво прийшов талановитий актор, який не раз ще порадує нас, якщо ми всі йому в цьому допоможемо.

Безумовно, виліпити багатогранний образ карпатського Ромео Миколайчукові допомогло те, що вони з геросом, так би мовити, земляки. Адже актор родом з Буковини, саме з тих країв, про які йдеться в повісті М. Коцюбинського. Навіть згодки, як каже Миколайчук, "відбувалися у нас на городі". Актор і його герой ходили одними й тими ж гірськими стежками-паялами, купалися в тому ж Черемоші, і пасли вівці на одній полонині. "Щоправда, — сміється І. Миколайчук, — мій Іванко був дев'ятнадцятим, а я лише десятим у своїй сім'ї".

Марічка. Не завжди, скажемо одверто, розкриває перед нами до кінця своє щедre серце у виконанні Л. Кадочинкової. Та вина в цьому, гадаю, не стільки актриси, як постановників, що до прикрого рідко дозво-

ляють їй з нами зустрічатися. А шкода. Бо, мабуть, саме тому ми не встигаємо глибоко її полюбити. Полюбити так, щоб надовго-надовго її образ залишався в нашому серці. Адже такий він у Коцюбинського!

Соковито, переконливо в цілому змальовує постать пристрасної і наполегливої Палагни Т. Бестаєва. (Хочеться лише звернути увагу на невдалий грим актриси. Адже найменша неточність навіть зовнішнього вигляду тут небезпечна).

Особливо вдало проводить Бестаєва сцену на сіножаті. Палагна, який вже раз, хоче цілунком скріпити сімейні узи, що розпадаються, виявився таким слабким і ненадійним. Їй не хочеться вірити, що щастя безповоротно втрачене. Слабкий вогник надії на мить спалахує в її змученому серці і тихо гасне, загашений холодним, байдужим поглядом Івана. Безмовна і спустошена, безвільно опускається на землю Палагна — Бестаєва, як ті квіти і трава, які щойно зрізала безжална коса в руках Івана.

Актриса проводить цю сцену максимально стримано, наповнено, правдиво. Мольфар у виконанні С. Багашвілі — образ довершений. Краще не придумаш. Саме таким і тільки таким, здається, має бути мольфар. Грубим і дужим, обережним і палким, одчайдушним і стриманим, привабливим і відворотним. Опуганий те-нетами підступності і егоїзму, цих темних сил влас-

ницького суспільства, він приносить людям багато зла, хоч міг давати радість.

Про те, чим хвилює й збагачує цей новий, цікавий, оригінальний кінотвір, створений на студії ім. О. П. Довженка, можна було б ще довго говорити. Та й розмови довкола нього триватимуть. Будуть у нього свої переконані прихильники, будуть і запальні опоненти. Бо твір серйозний, у чомусь строкатий, десь не позбавлений певних, навіть принципового мистецького значення неточностей, недоробок, недоглядів. Крім уже раніш сказаного в цьому пляні, зазначимо, наприклад, що введення в картину ще одного божевільного навряд чи виправдане й потрібне. Хіба що для екзотики?!

Є й інші спірні моменти. В цілому ж фільм "Тіні забутих предків" — твір сміливий, яскравий, динамічний, сповнений високих роздумів і тонких спостережень. Ознайомлення з ним приносить велику естетичну насолоду і усвідомлення того, що на Київській студії, мабуть, справді відбуваються, нарешті, бажані зрушення. Довгі дискусії, благодотворні перебудови починають приносити свої плоди. І доказом цього служить вихід на екран двох високої кінематографічної досконалості, акторської майстерності і режисерської наснаги картин "Сон" і "Тіні забутих предків". Присемно, що їх створили саме довженківці.

Олександр КОНДРАТЕНКО

("Рад. культура", 20. 9. 64 р. Київ.)

Підрадянська дійсність на сцені

(ДО ПОСТАВИ П'ЕСИ М. КОВШУНА "ПЕРВОМАЙСЬКА ІНТЕРМЕДІЯ" В АВСТРАЛІЇ)

Минулого року ми з цікавістю дивились драму М. Ковшуна "Епілог прийде", а цього року на сцені Укр. Нар. Дому в Ессендоні біля Мельборну з неменшим успіхом була поставлена інша п'єса того ж самого автора "Первомайська інтермедія". Цю комедію-сатиру, як і попереднього разу, поставив драматичний гурток "Заграва" при осередку СУМ під мистецьким керівництвом п. інж. Яр. Гевка.

Сюжет твору, здається простий, але зміст досить глибокий і реальний. Дія відбувається в одному з обласних міст України під час травневих свят. Інженер заводу М. Вареньєв з дружиною готується до бенкету: витрачається багато грошей, бо запросили гостей, навіть з Києва приїде поет з дружиною. За порадою дружини, чоловік навіть не пішов на заводський першотравневий мітінг, де його мали б нагородити за винаходи, вірячи, що нагорода від нього не втече, принесуть додому й урочисто вручать. Він сподівається, що дістане не менше двох-трьох тисяч грішми.

Тим часом перед самим бенкетом до них приїздять із села брати самого інженера Вареньєва. Дружина інженера спершу була збентежена, що до них увійшли якісь "когути", обшарпані, нужденні селяни. Та чоловік був радий їхній появі, заспокоїв дружину, а щоб не було конфузу через їхній "сильно пролетарський" вигляд, дали їм надіти свою одягу. Тут же виявилось, що справжнє прізвище інж. Вареньєва є Вареник і, як він пояснив, це сталось тільки через чинсь там "помилку" при видачі документів. Та брати вірно зрозуміли, що це дух часу, наступ русифікації: "Та воно якось і благородніше, — з прихованою іронією зазначив брат На-

ум, — А поміж окунями, знаєш, і йоржеві легше пристититись".

З розмови довідуюсь, що брати приїхали сюди аж із Полтавщини за 300 кілометрів, щоб купити хліба для колгоспників. Розмови ті розкривають гірку правду про злиденне життя в селі, що люди в колгоспах працюють майже задурно. Та ще більше ситуація в країні і настрої селян розкриваються в суперечці прибулих братів із братом-інженером, що намагається обороняти існуючий стан. Суперечка доходила вже до сварки, але втручання дружини інженера та прибуття гостей розрядили напружену ситуацію.

Серед гостей парторг авіазаводу Іван Кнүтов, головний інженер заводу Матвій Рубін, поет з Києва Яня Громовський, що все замикає російською мовою. Під час бенкету І. Кнүтов зачитує урочисто "первомайський приказ" про нагородження Вареньєва. Виявляється, що його нагородили тільки грамотою та творами Леніна. Дружині інженера робиться погано, її виносять на балкон, а інженер Вареньєв робить вигляд, що він дуже задоволений.

Центральними дійовими особами у цьому творі були Наум Вареник, ролю якого виконував сам режисер і артист Яр. Гевко; Варлам Вареник (П. Сенів), інж. Вареньєв (Д. Мураєвський) та його дружина Ліна Андріївна (Хрнстя Сорока). Інші ролі виконували такі особи: матір Ліни — Люся Лапан, брата Ліни — Грнця, — Юрко Бобурко, поета Громовського — Юрко Коцюмбас, дружину поета Касю — Ксея Метлюк, лікаря Л. Веселого — В. Коцюмбас, дружину директора харчотресту — Оксана Коцюмбас, Івана Кнүтова — О. Василько, Матвія

Рубіна — Яр. Кулик. Крім цього, слід згадати, що декоративні майстерно виконав В. Пундяк, адміністрація — П. Сорока, світла — П. Сенів.

Підсумовуючи весь зміст твору, впадає в очі, що автор добре знає змальовану ним дійсність. Твір пересипаний не тільки вдалимими дотепами, але й дошкульними фактами. Під час сутички прибулих братів зі своїм братом-інженером, рахівник Варлам говорить переконливими фактами: "Твій дід за дев'ятий сніп у лана заробляв копу за день, а брати твої... на соціалістичних ланах від зорі до зорі гнуть горба за 200 грам збіжжя на трудодень".

Майстерна гра самого п. Яр. Гевка та його добра режисерська праця зробили виставу на потрібному мистецькому рівні. Загалом комічні сцени, дотепи у п. Яр. Гевко виходять блискуче. Окремі сцени, як приїзд братів, або коли Ліна дає накази своєму чоловікові, що саме купувати, пройшли дуже вдало. Здається, слабше пройшла сцена суперечки між братами. Вареньєв трохи графаретно по-більшовицькому викладає свої аргументи. Із братами й без сторонніх свідків він міг би говорити інакше, визнавати дещо із того, що говорили брати з села. Хоч, це, правда, торкається не гри, а тексту.

Слід підкреслити, що Христя Сорока, що грала дружинку інженера, надзвичайно вільно себе почувала на сцені, і це дало їй можливість створити образ хитренької, улесливої, де треба, жіночки, що уміє й любить командувати чоловіком. Не даром Варлам каже про жінку: "Жінка, як те яблучко здала: уздриш — задивишся, а вкусиш — скривнися".

Інші дійові особи цілком впоралися із своїми ролями, хоч, крім самого постановника й режисера п. Гевка та п. В. Коцюмбаса, це була молодь, що вже не раз виступала на сцені. Це переважно недавні учні наших шкіл. Єдиним недоліком, на що кожен, певно, звернув увагу — це були невірні наголоси. Усе ж завдання кожного театру чи драмгуртка мистецький твір подавати досконалим не тільки з боку гри, а й з боку мови, бо мова невід'ємна частина мистецької цілості. Запам'ятались такі помилки: НишкОм, завОдські, бЕрет, СоціАлізм, господАрям, залізниці, нОсками, прищИкнула,

ФАХОВО. СПРАВНО. СКОРО. СОЛІДНО. ДЕШЕВО!!!

Наше бюро полагодує в цілому світі: прогульки групові, індивідуальні, іміграційні справи, купівлі квитків на літаки, пароплави, поїзди, автобуси на всі світові лінії. **Плянуєте подорож і хочете заощадити?**

Пишіть або звертайтеся особисто по проспекти до єдиного українського представника нашого Бюро Подорожей —

МАРКІЯНА КОГУТА

THE POST HOUSE TRAVEL BUREAU,
2402 Bloor St. West, Toronto 9, Ont.
Телефони: 767-7580 або 767-7589

учителів, гнуть гОрба. Або така неузгодженість: маю ДВІ берети, візьми ОДИН і т. д.

Проте виставка пройшла з успіхом. Цей успіх треба завдячувати як авторові, так і режисерові та всім виконавцям і організаторам "Заграв".

Тепер уже можна констатувати, що нова сучасна тематика на нашій сцені знайшла собі місце. Біля 350—400 глядачів, а серед них і 38 делегатів-учасників 9-го З'їзду СУОА, що прибули з різних степів Австралії, мали нагоду побачити цю вдалу виставу. Це також говорить про те, що в особі драматурга М. Ковшуні ми маємо талановитого автора, що уміє майстерно змалювати дійсність мистецькими фарбами, а в особі "Розваги" маємо тих ентузіастів, що зуміли донести ті мистецькі фарби до глядача.

Дмитро ЧУБ

А В УКРАЇНІ ПОСМІХАЮТЬСЯ...

Н. САНЕВИЧ

КАРТОПЛЯНА ПІРИКА

ПАРОДІЯ

В селі копають картоплі,
Зривають пізні помідори...

Василь Діденко, збірка "Під зорями ясними".

У вибалку в моїм селі
З простою назвою — Шатрище
Уже копають картоплі,
І зіллям пахне картоплище.

Микола Сингаївський, збірка "Мої сторони світу".

Копають всюди картоплі:
І в Погребищі, і в Шатрищі.
Летять на південь журавлі
Якраз над нашим картоплищем.
Летять на південь журавлі.
Нащо їм миле картоплиння?
Летять на південь журавлі,
Забувши навіть гарбузиння.
Забув би й я свої жалі,
Та знов беруть мене у шори
Оті прокляті картоплі
І ті неранні помідори.

Олекса ЮЩЕНКО

ЗАМЕЛО!

А білий сніг обличчя огортає
І стан твій заплітає в білизну..
Всніжене волосся
Спадає чорно в білість снігову..
Ми живемо в засніженому місті.
Зима в снігах лице своє ховає..
Сніжинки на губах... засніжені трамваї..
Сніг іде надворі..

В. Коротич, збірка "Вулиця волошок".

З "Вулиці" не вирвешся та й годі..
Снігу стільки чи було в природі?!
Сніговище отаке б на поле,
То посухи не було б ніколи.

("Літературна Україна". Київ.)

Н О В І Д Н І, ЖОВТЕНЬ, 1964

З МІСЦЕВОГО ЖИТТЯ

ГОЛОВА ВИК. ОРГАНУ УНР-ади В ТОРОНТІ

Голова ВО УНРади інж. Микола Ливицький уже не раз бував у Канаді, а зокрема в Торонті. Цього разу він був у Торонті довший час, бо відси він виїздив з доповідями в інші міста Онтаріо.

19 вересня він прочитав доповідь (у Нар. Домі) на тему: "Перспективи української визвольної політики", а 28 вересня в тому ж Нар. Домі відбулася зустріч голови ВОргану з громадянством. Вечір зорганізувало Представництво ВО УНРади в Канаді на чолі з інж. С. Пастернаком.

Заля була цілком виповнена представниками різних організацій та громадянством. Зокрема було чимало нашого духовенства: православні, католики, протестанти. Були також присутні майже всі редактори торонтських часописів.

Вечором керував інж. Пастернак. Привітав гостя від усіх організацій, що входять до КУК, голова відділу КУК д-р О. Бойко. Гість з Європи сказав змістовну промову про працю й завдання УНРади і про нашу визвольну політику взагалі, уникаючи повторення своєї доповіді, що відбулася півтора тижні перед цим. Микола Ливицький — політик з великим досвідом і доброю школою, гарний промовець, тому ця справді вибрана публіка слухала його промову з цікавістю й присмирністю.

По доповіді відбулося обговорення, а потім заключне слово доповідача, яке також позначилося оптимізмом, змістовністю й культурою мови.

Чай і тістечка для публіки подавали дівчата з ОДУМу та МУНу, якими керувала пані С. Пастернак. Вечір пройшов присмирно й весело.

Шановний гість зробив на приваних дуже добре враження і можна запевнити, що він завжди буде бажаним гостем канадських українців.

ТАБІР ЮНОГО ОДУМ-у В ТОРОНТІ

Цього літа (від 9 по 23 серпня) відбулося літнє таборування Юного ОДУМу Канади. Це був другий з черги літній табір цієї молоді ще організації. Цього року кількість дітей збільшилась до 95. Табір організувала Головна Виховна Рада Юного ОДУМу й Головна Управа ОДУМу Канади і відбувся він на фермі "Київ".

З уваги на Шевченківський рік табір названо "Канів". Усі шатра, а також і кімнати, у яких мешкали найменші діти, мали шевченківські назви: "Гайдамаки", "Кирилівка", "Лілеї" і т. д. З дітьми відбуто бесіди на тему назви табору і окремих шатер, що збільшило їх знання про Шевченка і про Україну взагалі.

У таборі були діти з Торонта, Ошави, Лондону, Гамільтону і з американського міста Баффало. Треба відзначити, що цього року табором більше цікавились громадянство, ніж минулого. Табір стало відвідували члени Гол. Вик. Ради (М. Валер, П. Волиняк, С. та В. Літвінови, А. Ліщина, Г. Романенко, Т. Хохітва), батьки дітей, голова Шк. Ради Сх. Канади проф. В. Іванис, Комендантом табору був інж. П. Родак (голова Гол. духовенства на чолі з архієпископом Михаїлом тощо. Вик. Ради Юного ОДУМу Канади), бунчужні: Леонід Руденко, Марія Бойко, Олег Літвінов та Оля Баран.

Комендантом табору був інж. П. Родак (голова Гол. духовенства на чолі з архієпископом Михаїлом тощо. Вик. Ради Юного ОДУМу Канади), бунчужні: Леонід Руденко, Марія Бойко, Олег Літвінов та Оля Баран.

Виховники: Віктор Педенко, Галина Білоус, Віктор Дужнай, Петро Артишук, Ганна В'юненко, Тамара Кузьмич, Рая Лисенко. Ручними роботами керував Л. Руденко. До речі, діти виявили чималі успіхи у ліпленні з гіпсу та в плетінні з лози.

На закінчення табору відбулися спортові змагання, у т. числі й футбольні змагання з доростом спорт. т-ва "Україна", які закінчилися прогрою канівчан у користь гостей (1:0).

На закінчення таборування за кращу поведінку і успіхи, а також за стале вживання української мови видано нагороди (книжки, статуетки Тараса Шевченка тощо). Табір може бути зразком порядку й дисципліни, яка утримувалась вихованням, а не каральними засобами.

На фоті: Високопреосвящений архієпископ Михаїл серед учасників табору перед таборовою брамою.

НОВИЙ ЛІДЕР ЛІБЕРАЛЬНОЇ ПАРТІЇ ОНТАРІО

17, 18 й 19 вересня в Торонті відбулась конференція Ліберальної Партії Онтаріо, на якій лідером партії обрано 39-літнього Ендрю Томпсона, ім'я якого не раз згадувалось на сторінках нашого журналу. Е. Томпсон переміг свого противника (недавнього редактора щоденника "Торонто Дейлі Стар") Чарлза Теплетона 232 голосами (772 проти 540). Усіх кандидатів на лідера було 7, але після першого голосування їх лишилось лише два.

Ендрю Томпсон народився в Ірландії і прибув до Канади 15-літнім хлопцем. Освіту здобув в університетах Кінгстону і Ванкуверу, де одержав звання "Мастер оф Сошіал Ворк" і працював в уряді пр. Бр. Колумбії на посаді фахівця по реабілітації злочинців. Пізніше був лектором у Манітобському університеті, де,

до речі, почав був вивчати українську мову у проф. Я. Рудинського. У 1951 р. переходить на працю у федеральний уряд Канади, де був зв'язковим міністерства Іміграції та Громадянства на західню Канаду, а потім на Онтаріо. З 1958 р. він був спеціальним асистентом лідера Ліб. Партії (теперішнього прем'єра Канади) Л. Б. Пірсона у справі етнічних груп Канади.

Ендрю Томпсон добре обізнаний з етнічними групами Канади, одружений з новопрйбулою естонкою (дочка колишнього посла до парламенту Естонії п. Рііс-ни). Це ще більше допомогло йому обізнатись з життям новопрйбулих громадян Канади. Е. Томпсон — член провінційного парламенту Онтаріо від 1959 р. Він, хоч і молодий, але досвідчений уже політичний діяч, людина чесна, дуже проста в поведінці, всім доступна, що свідчить про його високу культуру й добре виховання. Він утримує добрі приятельські взаємини з багатьма українцями.

Ліберальна партія вже ось 21 рік не може прийти до влади в Онтаріо. Ендрю Томпсон поставив на конвенції питання про зміну політичної платформи партії. Він вважає, що політична партія не може бути засобом для досягнення влади для певних осіб, а інструментом, за допомогою якого народ змагається за кращий громадський лад. З цим він перемиг на конвенції, з цим гаслом він хоче вести лібералів у майбутніх виборах. Ліберали йому вірять. Етнічні групи Онтаріо, які є національними меншинами в провінції, з його вибору дуже вдоволені, бо в особі Ендрю Томпсона вони мають певного й вірного друга, який стоїть на засаді, що в розбудові держави всі люди мусять бути вільними й рівними партнерами.

ВЕЧІР «НОВИХ ДНІВ» В ОТТАВІ

3-го жовтня відбувся вечір "Нових Днів" в Оттаві. Вечір відбувся в новозбудованій залі православної церкви (1000 Байрон стр-), проєкта якої наші читачі мали змогу оглянути на першій сторінці обкладинки лютого числа нашого журналу.

Цей вечір був для багатьох несподіванкою. Ініціатором його був Р. Василенко, дуже помогли йому в організації вечора Д. Кислиця, Б. Мигаль, С. Яворський та інші наші читачі. Складався вечір з двох частин: доповідь Д. Кислиці про 15-ліття видавництва "Нові Дні", запитання читачів, відповіді редактора, обговорення журналу тощо і з концертної частини: діти Ліда Василенко та Наталка Мигаль продеклямували по одному віршику з "Соняшника", Дмитро Романик прочитав оповідання П. Воляняка "Мати", яке було видрукуване ще в першому числі "Нових Днів", Віра Василенко прочитала пару поезій Михайла Ситника, а на закінчення Р. Василенко прочитав монтаж з поеми М. Рильського "Марина".

Поскільки вечір присвячений "Н. Дням", то мені не личить щось говорити навіть про виконавців його. Скажу лише, що я не мав найменшої потреби червонити за щось — щонайменше все було в нормі і мені не лишається нічого, крім найщиріше подякувати всім виконавцям.

Особливо дякую Дмитрові Варламовичеві Кислиці — він мене справді виручив з біди. Я на тому вечорі пригадав собі подібний вечір "Нових Днів" у Чикаго, який відбувся 8 чи 9 років тому. Там мені сказали:

говорити про "Нові Дні" і все! Ото була задача! Признаюсь, що мені легше ковтнути, вибачайте за вираз, живу жабу, ніж "ізрєкти" собі "оду похвалу". Думав я, думав, і вирішив: маю перед собою своїх найдорожчих і найрозумніших у світі читачів, то я їм скажу, що в "Нових Днях" погане, бо, мабуть, не всі вони знають це і думають, що в "Н. Днях" хиб немає... Ото я й почав говорити. Признаюсь, що за пів години з "Нових Днів" лишилась тільки мокра пляма, бо — дякувати Богові! — критикувати я, здається, вмію...

Організатори вечора з того були вкрай невдоволені, заявили мені, що "з наших східняків нічого путящого не вийде, бо вони не вміють навіть показати те, що вже добре зробили", присягались, що більше мене в Чикаго не запросять, бо я підірву довіру до "Нових Днів" раз і назавжди...

В Оттаві я не мав нагоди критикувати "Нові Дні", бо Д. Кислиця досить об'єктивно, обгрунтовано й солідно говорив про все сам. Говорив він годину й 10 хвилин. Зробив цілий ряд завваг, побажань.

Чи я задоволений обговоренням журналу? Ні, бо, на жаль, ніхто не критикував, ніякої опозиції не було, хоч у залі була майже вся провідна інтелігенція Оттави — люди з різних областей України, з обох наших церков і з різних партій. Разом було коло 80 осіб, а як на Оттаву, де українців мало, то це дуже добре. Признаюсь, що я сподівався мати там не більше 25—30 осіб публіки. Правда, приїхало ще трьох наших читачів аж із Монреалю, чим справді зробили мені величезну приємність.

Що дав цей вечір для журналу? З десятка нових передплатників. Кажете, мало? Ні, дуже багато, бо це збільшило кількість передплатників в Оттаві на яких 50%. Як це станеться по всіх містах Канади і США, то "Нові Дні" стоятимуть, як мур! Вірю, що це не все: в Оттаві ще створять комітет для допомоги "Новим Дням" і кілька передплатників ще додасться напевно. Такий комітет хотіли створити вже на цьому вечорі, але це не було підготовлене, тому й відкладено.

Оттава гарне місто, гарні люди в ньому. Приймали нас там з п. Романиком дуже щиро й тепло. За це щира дяка всім від нас обох. Зокрема хочу відзначити, що православна громада Успіння Пресв. Богородиці в столиці Канади на чолі з о. В. Сенишиним та головою громади п. А. Лазаровичем поставилась до "Нових Днів" найкраще і найприхильніше. Сердечно дякую всій громаді і вважаю себе її боржником. П. ВОЛ.

УВАГА

Особи, котрі давніше передплатили «Літературознавство» А. Юриняка, а в міжчасі змінили місце мешкання, ласкаві будуть подати мені свої нові адреси. З техн.-видавн. причин «Літературознавство» виходитиме окремими випусками-брошурами, що їх розсилатиметься в першу чергу давнім передплатникам.

Повідомлення про зміну адреси (також замовлення і гроші — якби хтось хотів набути перший випуск: «Творчі компоненти літературного твору» — ціна 75 цент., від автора безпосередньо) надсилати на адресу:

A. Yuryniak, 2033 W. Le Moyne St.
Chicago 22, Ill., U.S.A.

До всіх читачів „Нових Днів”

Через пару місяців «Нові Дні» відзначать своє 15-ліття. Час існування журналу, як на еміграційні умови, досить поважний. Не багато журналів досягли його.

Треба відзначити, що «Нові Дні» виходять ось уже 15-ий рік без єдиної перерви, регулярно. Крім того, журнал видає не організація й не гурт людей, а одна людина. Правда, маємо ще пару журналів, що їх видають, окремі особи, але ті журнали з місячників уже стали дво-місячниками і навіть тримісячниками, виходять з великими перебоями і стають усе тоншими й тоншими.

Регулярність виходу «Нових Днів» і їх живучість треба завдячувати не лише працьовитості, впертості та послідовності їх редактора й видавця Петра Волиняка, а також і підтримці журналу від співробітників та читачів. А це є доказом того, що «Нові Дні» — журнал потрібний, корисний, що він виконує певну громадську функцію, бо є люди, які ним дорожать, допомагають йому.

Додатнім є факт, що «Нові Дні» видає не організація, а одна особа. Це дає змогу редакторові діяти відважно, не оглядаючись на певних осіб, не чекаючи на вказівки якихось зверхників. Це також дає йому змогу залучити до співпраці людей з різними політичними поглядами тощо.

Крім журналу, в-во «Нові Дні» видало — й видає далі — цілий ряд шкільних підручників, деякі з них уже кількома виданнями. Видало також і кілька інших праць, зокрема «Уваги до сучасної української літературної мови» Олени Курило (вилучена й заборонена в Україні ще й досі), «Щоденника» А. Любченка та ряд інших видань.

Така діяльність заслуговує на увагу й допомогу, хоч видавець ніколи її ні від кого не вимагав і не просив. Тепер у Торонті створився Комітет Допомоги «Новим Дням» у складі: Микола Валер — голова, Іра Романик — секретарка, Микола Підлісний, Андрій Ліщина та Іван Олексюк — члени.

Усе це люди, які керуються лише одним: допомогти журналові. Вони роблять це, не керувавшись ніякими «директивами» організацій. Тому ми рекомендуємо всім читачам «Нових Днів» поставитись до них з довірою і допомогти їм приєднати нових передплатників, роздобути оголошення до журналу і взагалі поширити його

матеріальну базу. Не забувайте, що приєднавши нового передплатника, Ви не тільки можете журналові, а зробите добру справу людині, якій порадите читати добрий журнал.

Сподіваємось, що наш заклик матиме певну підтримку всіх читачів «Нових Днів».

В. Волков, Філадельфія, США; О. Гай-Головко, Вінніпег, Канада; А. Галан, Рочестер, США; Д. Гуменна, Нью-Йорк, США; М. Дербуш, Мінеаполіс, США; Д. Завертайло, Чікаго, США; Б. Зорич, Торонто, Канада; В. Іванис, Торонто, Канада; Л. Івченко, США; Д. Кислиця, Оттава, Канада; Г. Кітастий, Чікаго, США; О. Коновал, Чікаго, США; П. Маляр, Детройт, США; М. Менжега, Мінеаполіс, США; Ю. Мовчан, Македонія, США; Д. Николенко, Роксбурі, США; І. Розгін, Централія, США; митр. прот. о. П. Самець, Ніягара Фаллс, Канада; В. Сварог, Монтерей, США; В. Скорупський, Торонто, Канада; прот. о. В. Слюзар, Монреаль, Канада; Д. Соловей, Сан Пол, США; М. Степаненко, Сомерсет, США; К. Теличко, Едмонтон, Канада; М. Химич, Філадельфія, США; В. Чапленко, Нью-Йорк, США.

ЩО І ЯК МИ ДУМАЄМО ЗРОБИТИ?

Перш усього треба сказати, хто ми такі. Звичайні довголітні читачі «Нових Днів», що добре знаємо журнал і його редактора. Бачимо і знаємо, що він робить сам просто таки непосильну працю. Думаємо, що та його праця корисна. Давно ладились допомогти йому трохи більше, ніж ми це робили досі. Зійшлися. Порадилися і вирішили створити комітет, про який була мова вище. Ніхто нам не заважав, бо ми це робимо самі, а не за якимсь наказом чи дорученням. Мали трохи плопоту з П. Волянком, який не дуже то такі справи любить, і не дуже в них вірить... Але погодився якось...

Ми звернулися також до визначніших наших громадян, до людей, що багато чим прислужились «Новим Дням», щоб вони своїм авторитетом підтримали наш почин. Як бачите, вони, — спасибі їм! — не відмовились нас підтримати.

Що хочемо зробити?

1. Здобути хоч кілька сот нових передплатників;
2. Здобути трохи оголошень;
3. Зібрати трохи грошей на підтримку журналу;
4. Допомогти позбирати борги за журнал та книжки, яких, як ми тепер довідались, є чимало.

Чи ми — п'ятеро ж нас тільки! — зможемо це все зробити самі? Ні, ми того самі не зробимо. Тому просимо всіх читачів журналу допомогти нам. Для цього треба створити місцеві

ОПРАВЛЕНІ РІЧНИКИ ЖУРНАЛІВ

“НОВІ ДНІ”

Кожен річник окремо, гарна полотняна оправа із золотим тисненням, разом 432 сторінки друку.
Ціна за річник 5.00

комітети всюди, де є читачі «Нових Днів». Пов'яжіться з нами — ми вишлемо Вам і збіркові листи, і квітарі, може щось порадимо, поможемо. Якби десь хотіли зробити вечір «Нових Днів», то зверніться до нас: постарасьмося намовити редактора Волиняка, щоб він поїхав у ту чи іншу місцевість, бо він обіцяв нам, що буде рахуватись з кожною нашою порадою.

Агітувати за «Нові Дні» ми не збираємось, бо говоримо ж це до читачів нашого журналу, які знають йому ціну так само, як і ми, бо так, як і ми, читають його. Ми певні, що лише на американському континенті знайдеться пара сот людей, які візьмуться допомогти «Новим Дням» з нагоди їх 15-річчя. А це значить, що ми легко приєднаємо 500—600 нових передплатників, знайдемо трохи оголошень, зберемо деякі (бодай більші!) борги, щось зберемо на пресовий фонд. Усе це може дати добрих пару тисяч до-

лярів, яких — ми за це ручимо! — наш редактор таки не змарнує, а використає по-господарському на розбудову нашого журналу чи на видання якоїсь книжки.

Як ми це зробимо, то тоді зможемо поставити деякі вимоги й п. Волинякові: збільшити, наприклад, об'єм журналу хоч на яких 8 сторінок чи щось подібне.

Ми справу почали. Хто хоче приєднатися до нас, то ми вітаємо його як будівничого «Нових Днів».

Комітет для допомоги «Новим Дням»:

Микола Валер — голова, Іра Романик — секретарка, Андрій Ліщина, Іван Олексюк, Микола Підлісний — члени.

Наша адреса:

M. Waler
187 Yarmouth Rd.
Toronto 4, Ont., Canada

Докія ГУМЕННА

Родинний альбом

Продовження

Земля-Мати. Людська мати з дитиною в асоціації із сонцем-дитиною, її породженням.

Хлібне зело, що стало надійним і головним ресурсом годування, в образі дівчини-жінки, що дає себе в жертву, а з неї виростає годувальне зело.

Сонце і його початкове усвідомлення в сезонних мандрівках та зв'язана з цим коляда.

Скотарство, усвідомлення чоловічого принципу, культ фаллоса. Сенсуалізм, як культовий релігійний чинник у магії плодючости. Священна проституція у храмах Астарті, вакхічні містерії у Греції, вакхічний елемент в українському весіллі.

Розділення тотемної ідеї божества на тварину жертву і невидний дух. До цього часу божество уявлялося конкретно: чи Велика Мати в образі корови, чи «дивос звір'є», Великий Брат Олень. Аж ось коли стався розрив між тваринним і людським видом у уяві людини. Божество — невидний дух.

Бог-патріарх, бог грому ясного неба й блискавки, бог погоди й бурі, могутній творець життя, єдиний головний бог, патріарх і над меншими богами, але вже всі вони — людського вигляду.

Бог невидний. Єдиний Творець Всесвіту.

Еволюція ідеї Бога привела людину до великих релігій, але усі вони походять із тотемної коліски. Творилась монотеїстична ідея в часи патріархату, тому на ній великою мірою позначилось патріархальне уявлення божества, — як сивобородого патріарха Саваофа, що сидить у хмарах на золотому царському троні.

Але от ідеї християнства, ідеї добра й любови, проросли із неолітичної матриархальної основи. Галілея була хліборобська провінція. Ось довідка із енциклопедії: «Галілея — стародавня провінція

в північній частині Палестини. В епоху розселення колін Ізраїля була зайнята Ізраїлем, але німцями, і вже в епоху Царів її захопили й колонізували фінікіяни з Тіру та арамеї. Тоді й затвердилась за нею назва Galil Haggoim «округа чужих народів», або Haggalil — звідси ім'я Галілея. Не іудейською була Галілея до II-го століття до Р. Х., лише в 106-105 роках до Р. Х., коли Галілея була приєднана до Іудеї, знову там почалася іудаїзація. Галілея набрала особливого значення у першому столітті по Р. Х., як житниця Іудеї. Христос, як відомо, говорив арамейською мовою і почував себе в Іерусалимі чужим.»²⁷

З цієї довідки видно, що Галілея — хліборобська провінція, майже не опанована кочовими скотарями під час завоювання Палестини. Автохтони там плекали свої стародавні вірування, там ніколи не переставали любити Царицю Небесну, матір із дитиною на руках, що була неолітичним хліборобським божеством та символізувала любов і доброту. Усе краще, взяте з попереднього розвитку етичних уявлень материнського роду, зосередилось у образі сина цієї матері з дитиною. Христос же і є той зразок, на початку нового етапу біографії людини даний, що на нього треба взоруватися, щоб не діяти до сліпої бездороги попередніх рас. Вчення своє Христос зафіксував у притчах у душі свого часу, але вони ще й досі не розшифровані цілком.

Як це любити своїх ворогів? Навпаки, ми молимося, щоб Бог поміг нам вигубити їх, забуваючи, що молимося ми не до племінного «тільки нашого» бога, а до універсального Бога, що добрий до наших ворогів так само, як і до нас. У всіх же християнських арміях є церкви, куди йдуть моли-

тися вояки, добрі християни, перед тим, як підуть убивати других християн.

Що це за царство небесне? Ми ж знаємо, що ніякого неба нема, є атмосфера, стратосфера, безповітряний простір, є сонячна система, що входить малою точечкою у галактику, а галактика сама входить точечкою у галактику галактик. Де ж царство небесне міститься, коли самого неба, виявляється, нема?

Як може старий дід бути Богом, дідусь Саваоф із сивою бородою, коли старість неминуче має кінчитися смертю, а Бог — безсмертний?

Само сонце, що без нього ми жодного дня не жили б і що має найбільше право бути нашим божеством, само сонце перестало ним бути, коли побачили всі, що наше сонце — гномик серед інших сонць, звичайна планета, загублена із своїми сателітами в темному й закуреному кутку галактики Чумацький Шлях. Людина тепер навіть гордо вважає себе вищою істотою за сонце, бо вона має душу, а сонце — бездушна матерія...

Все-все потребує негайного переоформлення, бо старі поняття вже застаріли й не діють.

І всі відповіді на це є у Христових ідеях. Вони не тільки не застаріли, а актуальні сьогодні, актуальніші, ніж були дві тисячі років тому. У них закладена протидія причинам, що ведуть у бездоріжжя, що зветься: себелюбство, мстивість, зневажність, використання загального добра для особистих цілей... Протилежність цьому — християнські ідеї і вони — розвиток тотемістичної.

Усе такі — як це можна любити своїх ворогів? Ми не можемо. Це тому, що ми ще малі, тільки велетень духом на це здібен. Але ж ми прямуємо до нього, до велетня духом. Інакше ж бо — яке завдання нашої раси, людства? І ось що каже на це Христос: «Коли зерно пшеничне, впавши на землю, не вмере, то одно зостанеться. Коли ж умре, то багато овочу приносить» (Йоан, 12). У цьому — все. І це каже він якраз тоді, коли ми переживаємо епоху надмірного себелюбства та самотнього індивідуалізму. Не біймось вмирати для чогось, що вважаємо великим і високим. Або, трохи буденнішими словами: не біймось утратити свої вигоди, коли треба бути принциповими й сміливими, сказати ввічі правду, хоч це й на шкоду нам самим... Що ж, доводиться вчитися великого вміння вмирати для простору багатьох зерен на малих, щоденних дрібницях нашого побуту.

І що це таке Царство Боже? — удруге питаємо, бо ніхто сьогодні в жодній церкві не може цього вяснити.

Воно є в кожній людині, — каже Христос. Деякі тепер називають його космічною свідомістю. Це — відчуття себе не ізольованою істотою, а включеною у всесвіт. Ото ж те уміння прощати ворогам нашим — ворота до космічної свідомості. Чи не цікавіше це за найбільші комфортні нашої високотехнічної епохи, що заради них людина мусить щохвилини кривити душею, любити найдужче себе, ліктями відпихати інших там, де пахне «благами», якщо не можна перегризти горло? Світ відразу розширюється до безконечності, людина виходить із тісної комірчини свого себелюбства у безмежні царини. Мати в собі всесвіт, — я в ньо-

му, а він у мені, — буде звичайною свідомістю майбутньої людини, а покищо з'являються раз на три тисячі років поодинокі провісники дороги в майбутнє.

Старими дорогами вже нема куди йти. На щастя, у наш особливо егоїстичний час людина ще не має стільки знань, щоб могли впливати на космічну рівновагу, і катастрофа не загрожує ще сьогодні. Але ж і тупцюватися на місці — не вихід. Усі попередні дороги людства заводять у сліпий кут. Треба шукати нової, бо людство в своїй еволюції не може спинитися. Цю дорогу показав Христос — у пляні тотемістичної єдності всесвіту. Від нас на цій новій дорозі напочатку вимагається так мало: лише навчитися здисциплінувати своє особисте «я». Учимося ставити рівенькі палички у підготовчій клясі.

7.

Якось так вийшло, що ми успадкували державний знак атлантійського царя Посейдона — тризуб. Це зобов'язує. Треба ж знати, що разом із ним дісталось нам, яка місія лежить тепер на нас, коли вже стали ми спадкоємцями символу попередньої раси.

Може й незаслужено. Е, якби то ми були драпіжні загарбники, що хотіли б заглиманити увесь світ, от хоч би такими були, як асирійські царі, що хвалилися: «Я, Сеннахеріб, зрівняв із землею 29 міст і 820 сіл, забрав 208 тисяч полонених, забрав і спалив Вавилон до тла. Чоловіки й жінки, старі й малі лежали такими високими горами на вулицях, що якби й хотів хто втікти, то не вибрався б перед тим, як місто було віддано воїневі...»²⁸)

А ми якісь усе биті, усе поневолені, усе приходять якісь іззовні, щоб підбити й зробити погноєм. Чудова наша земля й усякий, до неї ласий. Усі її люблять, а через те нам нема там місця кращого, як злиденне. Здавалось би, давно вже наш нарід мав би переваритися в шлункях сусідів та тих, що тає нас «люблять». Одначе, ми уперто продовжуємо тяглість свого самобутнього існування, із своїми добрими й слабкими рисами. Народи, що приходять підбити, втягаються в наш організм камі, розчиняються й розпливаються. На очах історії так сталося із різними печенігами та половцями, що посідали весь південь України кілька століть підряд, а тепер від них зосталися лише назви місцевостей. Наша кволість стає нашою силою.

Піддаїність мирного хліборобського народу, невміння відгризатися від номадів, широка гостинність усім, що прийшли з метою зробити нас рабами, — це, безперечно, кволість. Ми не встигаємо вистоятися, коли вже інша навала палить вогнем, забирає у ясир, топче й викорчовує з коренем. Вино не встигло настоятися, як у нього уже підливається іншого гатунку. Починається новий процес переброджування, витворення нової однородності. Після болізного шоку домішки народній організм мусить наново перебудуватися, заліковувати рани і... неухильно регенеруватися, започатковувати новий ренесанс. Це наче б то безкінця-краю, це — зміст нашої історії.

«Я шкоую, що не належу до завойовницької нації», — сказав був колись Г. Косинка і за це заплатив головою. У цих словах є гірка істина. Ми нездібні поневолювати інших. Це тільки на шкоду нам, бо саме тому інші хочуть поневолювати нас. Ця ідея, так несучасна для періоду варварства-імперіялізму, що ми переживаємо, вона глибоко сидить у нас і всіляко маніфестується. Взяти хоча б козацьке гасло «без холопа, без пана». Оце недопускання, щоб вилонився з наших надр власний пан, який збудував би палаци, фортеці й університети, і є причиною нашої кволости. Ця нездібність витворити з самих себе сильну централістичну владу обертається проти народу, бо замість своїх монархів і палаців постають чужі, а ми опиняємось під п'ятою загарбників.

І це якось уживається із дивовижною здібністю українського народу, тисячоліттями перебуваючи під чужими окупаціями, не тратити органічного зв'язку порізаного на шматки тіла. Звичасво і мовно від Кубані до Карпат ми один нарід. Це — інстинкт дуже здорового живого тіла, що не дозволяє розділеним частинам розповзтися й асимілюватися з чужим. І що знаменно: від Кубані до Карпат — це ж той обшир, який вважається колискою, прабатьківщиною індоєвропейських народів.

А може це невикорінене бажання рівності в своєму середовищі й небажання нападати на інших та їх поневолювати, може це найздоровіша ідея, що їй судилося пережити добу варварства? Може це і є та ідея, що веде в майбутнє? Може це тільки в часи варварства-імперіялізму вада? Ця ніби кволість, вона — потенціальна сила, що не дає розчинитися і зникнути. Ця скрита сила дрімає й жде, коли прийде час стати дією.

День-у-день переконуємось ми, що сучасна епоха заплуталась, зайшла в один із тих глухих мішків бездоріжжя, у якому можна задихнутися, коли не буде пробитий шлях до нових ідей. У загостреній формі світ переживає хворобу, що від неї загинула попередня раса. Ціла половина земної кулі охоплена маразмом «клясової боротьби», гасла зненависти, і загрожує заразити ще й другу половину. Ну, і що ж далі?

Боротьба між народами вже переросла в безглуздість, а війна стала анахронізмом. Нею нічого не розв'язується, тільки ще більше затягається нерозв'язні вузли. Людина з людиною навіть не бореться, бореться машина з машиною, а людина — тільки жалюгідний додаток-обслугач тих жахливих машин, натискач гудзичків. Кожен обслугач — маленька кузка, що не має найменшого бажання когось убивати, вона лише боїться потвори-машини. То ж як люди не хочуть, — що їх веде на ті смертоносні винаходи та на взаємобивства? Яка ідея тут? І чи є взагалі якась ідея, що об'єднувала б усіх?

Світ потребує ідей. А бачимо: одна частина світу — вогнище зненависти, обману й брехні, насильства і рабської праці; друга ж частина світу вдвигалась у матеріальні комфортні й для неї нічого іншого в світі більше не існує. Без плодотворчої ідеї молодь не знає, чого їй бажати. Одна частина йде на гачок обману, а друга падає в обійми рознузданості. Світ потребує ідей.

І ця ідея гармонії й рівноваги у стосунках між народами-сусідами, повага прав другого й небажання його визискувати, а одночасно певність, що й сусід не висмокче твоїх життєвих сил, вона є. Це, власне, та ідея, що була причиною нашого поневолення, бо це ми завжди віримо, що й другі наші сестри-нації навколо такі ж шляхетні, а тим часом вони використовують нашу віру для обману. Але ця ідея може стати ідеєю всевітньої конфедерації, якщо всі партнери будуть чесні. Вона вже діє, бо навіть лише ідеєю будучи, вже є першим кроком до розрядження важкої атмосфери. Це ж навіть не самопожертва, а лише маленьке піднесення над зоологічним взаємопожиранням.

Недарма ж не кому іншому, а нам передав дід Посейдон свій символ — тризуб. Він став символом тяглости еволюції людини, перерваної й порушеної надмірним розбурханням егоїстичних тенденцій в одній частині попередньої раси. Така думка месіянстична, та що ж! Кожен нарід і кожна людина мають цю місію — вкласти свою частку в еволюцію всієї людської раси. Нам доводиться вирізьблювати ідею, народжену в тотемізмі, виплекану в материнських хліборобських родах, виношувати її в умовах тугих, важких і періодично катівських, — але український нарід триває, не розпливається, бо він для того існує, щоб показати реальність такої ідей.

Цивілізація нашої раси тільки на старті і ми багато не втратили. Попередні досяги людства не зникли безслідно, а відклялися в генах. Наша земля вже доконала одне завдання: викохала зародки народів, що розійшлися на схід і на захід та виквітували східню духовість і західню техніку. Поробилися невідомими й чужими, тільки ще невидні нитки мовної колишньої єдності й незрозумілі забобони, звичаї, рештки й уламки колишніх вірувань в'яжуть ці, тепер зовсім різні народи.

І всі вони — наші родичі. Одні — предки, други — брати, свати. Спільного предка маємо одного: попередню расу. Крайня східня гілка, Індія, витворила філософію, за якою все, що ми бачимо, чуємо, дотикаємо, усвідомлюємо через свої органи чуття, уся природа — усе це лише гра сил Майї, великої Ілюзії. Усе це лише зміна її форми, що за ними ховається справжня реальність. А спізнати справжню реальність можна лише через з'єднання з безконечним Універсумом засобами не сенсорними, а позасенсорними. Бо дані нам органи чуття обмежені. Навіть і інтелект не може спізнати, бо він сприймає лише наближено, ззовні. «Які сили існують в Універсумі, — каже ця філософія, — вони існують і в тобі в лялентному стані». Треба лише їх розвивати, вправляти... Отже, у кожній людині є здібності позасенсорні — ясновидіння, телепатія, левітації, лікування на відстані думкою, перетворення одної речовини в другу і багато-багато інших чуд. Перші двері до цієї незваної заходові царини — інтуїція. Людина, що утотожила себе із справжньою реальністю, — каже індійська філософія, — та розвинула в собі позасенсорні здібності, уже нехтує дарами Майї (себто матеріальної природи, навіть з її удосконаленими заходом комфортами), а розкошує духовими багатствами

реального знання. І звичайно тут нема місця насильству.

На думку заходу, це містика. Але це саме те, чого так бракує сучасній західній людині. Не побуту вдосконалення, а вирізьблення своєї власної душі.

Західня думка, що в її орбіті й ми, пішла шляхом логічно-раціонального мислення, з погордою відкинувши науку магії чи, іншими словами, майстерність володіння силою тонких невидних звичайному окові вібрацій. Врешті, доходить до тих самих результатів, тільки за допомогою грубших засобів — речей, машин. Але наша цивілізація некастова; знання не належить лише малій купці жерців-інтелектуалів. Кожна дитина знає про електрику, і як виглядає сонячна система, і який атом вона у галактиці. Простори перестали грати ролю, їх перемагає машина. Зборюючи недомагання, що від них загинули старіші раси, наша переходить їх, як дитячі хвороби, і від них не гине. Але в нас є свої, нові загрози.

Якщо звір у тяжкій, довгій еволюції став людиною, пройшовши школу тотемізму і в цій школі здобувши мову, уміння мислити, мислею творити, то виникає логічне питання: а що ж витвориться з людини? Про це мислителі давно вже думають, ба навіть придумали термін: *надлюдина*.

Але це вже виходить за межі нашого родинного альбому.

Нью-Йорк
1960-1963.

ДЖЕРЕЛА:

2. БРАТ-СЕСТРА-РОДИЧ

¹⁾ Ivar Lissner — "The Living Past" (New York. G. P. Putnam's Sons, 1957), p. 246.

²⁾ James Frazer — "The Golden Bough" (New York. Macmillan Co, 1924).

НОВЕ ВИДАННЯ ПІДРУЧНИКА З ІСТОРІЇ ЛІТЕРАТУРИ

Наш підручник з історії літератури (і хрестоматія в одній книжці) вийшов з друку другим виданням і вже розсилається замовникам.

Книжка доповнена новими матеріалами. Додано таке: уривок з «Наталки Полтавки», два нових письменники: П. Гулак-Артемівський та Є. Гребінка.

З теорії літератури, крім поданих у першому виданні визначень байки, казки, дум, рими, строфи, акростихів тощо, додано ще таке: «Баллада», «Епітет», «Прислів'я», «Загадки» тощо.

Викинуто додаткові матеріали до теми «Шевченко», які були в першому виданні. Книжка збільшена об'ємом (зі 112 стор. на 128) і розрахована тепер на 5 й 6 класи. Збільшено також кількість ілюстрацій, збільшено шрифт. Коли в першому виданні книжка була сколота дротом, то тепер вона зшита нитками.

Ціна — 2.00 дол. Замовляти в «Нових Днях».

³⁾ Lewis Spence — "The History of Atlantis" (London. Rider & Co, 1926), p. 182.

⁴⁾ Н. М. Никольский — "Происхождение и история белорусской свадебной обрядности" (Минск. АН БССР, 1956), стор. 152.

⁵⁾ Walter Nash — "The Totemic Origin of the Egyptian Gods" (London. Publish. by Author, 1918).

V. G. Childe — "New Light on the Most Ancient East" (New York. Frederick A. Praeger, 1953), p. 52.

⁶⁾ G. Foot Moore — "History of Religions" (Chicago. The Open Court, 1915), v. I, p. 211.

⁷⁾ Gervae Baronte — "Twilight in India" (New York. Philosophical Library, 1949), p. 25, 341.

Pearce Gervis — "Naked they pray" (New York. Duell, Sloane & Pearce, 1956), p. 159.

3. Т-Р-Р

¹⁾ В. В. Латышев — "Известия древних писателей о Скифии и Кавказе" ("Вестник Древней Истории". 1948, ч. 1, стор. 247, ч. 3, стор. 328).

²⁾ Н. Пяташева — "Культ греко-тавро-скифского божества" (ВДИ, 1947, ч. 3), стор. 213—218.

³⁾ "Повесть временных лет" (М.-Л. АН УССР, 1950). Т. I, стор. 14.

⁴⁾ П. П. Ефименко — "Первобытное общество" (Киев. АН УССР, 1953), стор. 352.

⁵⁾ Е. В. Аничков — "Язычество и древняя Русь" (С.-Петербург. "Записки Ист. Фил. фак. С.-П. Университета, 1914), стор. 93.

⁶⁾ Ivar Lissner — "The Living Past" (New York. G. P. Putnam's Sons, 1957), p. 47.

⁷⁾ L. Sprague de Camp — "Lost Continents" (New York. The Gnom Press, 1954), p.p. 192, 190.

⁸⁾ Gervae Baronte — "Twilight in India" (N. Y. Phil. Libr. 1949), p. 260.

⁹⁾ Е. П. Блавацкая — "Загадочные племена на Голубых горах" (С. Петербург. Изд. В. Губинского, 1893). Encyclopaedia Britanica, v. 22, p. 266. See: Toda.

¹⁰⁾ "History of Herodotus" translated by George Rawlinson. (N. Y. Tudor Publ. Co, 1947), v. IV, p. 219.

4. С-Т-РІ

¹⁾ С. П. Толстов — "По следам древнехорезмийской цивилизации" (Москва-Лен. АН УССР, 1948), стор. 101, 97, 96.

²⁾ Большая Советская Энциклопедия. Гасло: Астарта.

5. ХАТА СОНЦЯ

¹⁾ Lewis Spence — "Myths & Legends of Ancient Egypt" (London. George G. Harpar Co, 1915), p. 80—84.

²⁾ V. Gordon Childe — "New Light on the Most Ancient East" (N. Y. F. A. Praeger, 1953), p. 52.

³⁾ Lewis Spence — "Myths & Legends of Ancient Egypt", p. 161—169.

⁴⁾ History of Herodotus trns. by G. Rawlinson (N. Y. Tudor Publ. Co, 1947), v. II, p. 95.

⁵⁾ E. M. Wishaw — "Atlantis in Andalucia" (London. Rider & Co), p.p. 211—212.

⁶⁾ History of Herodotus v. I, p. 75.

⁷⁾ G. Foot Moore — "History of Religions" (N. Y. C. Scribner's Sons, 1913), v. I, p. 220.

⁸⁾ Ivar Lissner — "The Living Past" (N. Y. G. P. Putnam's Sons, 1957), p. 373.

⁹⁾ C. Kerenyi — "The Gods of the Greeks" (London — New York. Thames & Hudson, 1951), p. 232.

¹⁰) C. Kerenyi — *ibid.* p. 149.

¹¹) C. Kerenyi — *ibid.* p. 97.

^{11A}) I. Морачевич — "Село Кобыля. Волинської губернії" (С. Петерб. "Этнографич. сборник, 1853), стор. 305.

¹²) Janina Klawe — "Totemizm a pierwotne zjawiska religijne w Polsce" (Warszawa. Wyd. awtor. 1920).

¹³) П. П. Чубинский — "Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западно-Русский Край", том I, стор. 3, 4—6.

¹⁴) Ivar Lissner — "The Living Past" p. 51.

¹⁵) П. П. Чубинский — "Труды этнографическо-статистической экспедиции...", том V, стор. 878, 881, 874, 886.

¹⁶) Luise Schinnerer — "Textile volkskunst bei den Ruthenen" (Vien. "Zeitschrift for Osterreichisch Volkskunde, 1895).

6. ТИТЬ СУМЕРА

¹) Leonard Woolley — "Spadework in Archaeology" (N. Y. Philosophical Library, 1953), p. 104—106.

²) С. Н. Бибииков — "Поселение Лука-Врублевская" М.-Л. АН СССР, 1953).

³) П. П. Чубинский — "Труды..." Том I, стор. 41.

⁴) Ivar Lissner — "The Living Past" *ibid.* p. 130.

⁵) Encyclopaedia Britannica. See: Hittites, p. 607.

⁶) С. Я. Лурье — "Догреческие надписи Крита" (ВДИ, 1947, ч. 4), стор. 86.

⁷) Л. Нидерле — "Быт и культура древних славян" (Прага. "Пламя", 1924), стор. 133.

⁸) G. Foot Moore — "History of Religions" (N. Y. C. Scribner's Sons, 1913), v. I, p. 170.

⁹) Lewis Spence — "Myths & Legends of Ancient Egypt" (London. G. G. Harpar & Co, 1915), p. 118.

7. САВУР-МОГИЛА

¹) Encyclopaedia Britannica. See: Assur.

²) Б. А. Тураев — "История древнего Востока" (Ленинград: ОГИЗ, 1935), т. I, стор. 278.

³) C. W. Ceram — "The Secret of Hittites" (N. Y. Alfred A. Knopf, 1956), p. 101.

⁴) Ivar Lissner — "The Living Past" p. 170.

⁵) M. A. Murray — "The God of the Witches" (London. Sampson Low, Marston & Co, 1933), p. 21

⁶) Gervee Baronte — "Twilight in India" (N. Y. Philosophical Library, 1949), p. 162.

⁷) G. F. Moore "History of Religions" v. I, p. 248.

⁸) G. F. Moore, *ibid.* p. 193.

⁹) E. Renan — "The Life of Jesus" (N. Y. Modern Library, 1927), p. 331.

¹⁰) Иван Дубиниць — "Горить Медвин" (Нью-Йорк. 1952. Добрус) стор. 14.

¹¹) П. П. Чубинский — "Труды этногр.-статист. эксп..." том V, стор. 1048, 886.

¹²) П. Грицак — "Кілька думок про початки Київської Русі" ("Літер. Газета", Мюнхен, 1958, ч. 9), стор. 6.

8. СВАРОГ І ЙОГО БРАТТЯ

¹) Ivar Lissner — "The Living Past" p. 111.

²) G. F. Moore — "History of Religions", v. I, p. 203.

³) С. П. Толстов — "По следам древнехорезмийской цивилизации" (М.-Л. АН СССР, 1948), стор. 97.

⁴) James Hastings — "Encyclopaedia of Religions & Ethicethics", v. V. See: Family, p. 750.

⁵) C. Kerenyi — "The Gods of the Greeks", p. 116, 110.

⁶) Gervee Baronte — "Twilight in India", p. 1—5, 266.

Alain Danielou — "Yoga" (New York. University Books, 1955), p. 25.

⁷) G. F. Moore — "History of Religions", v. I, p. 252.

ВДИ (1941, ч. 1) стор. 246.

⁸) Б. Кравців — "Мітологічний світ "Слова о полку Ігоревім" (Стаття у книзі: "Слово о полку Ігоревім", Нью-Йорк, В-во "Київ", 1950), стор. 66—68.

⁹) Е. В. Аничков — "Язычество и древняя Русь" (С. Петерб. Зап. Ист.-Фил. фак. С. П. Университета, часть СХVII, 1914), стор. 290

¹⁰) Б. В. Кобылянський — "Діалект і літературна мова" (Київ. "Радянська Школа", 1960), стор. 107.

¹¹) Helmoldus — "The Chronicle of the Slavs" (New York. Columbia University Press, 1935), p. 159.

¹²) G. F. Moore — "History of Religions", v. I, p. 253.

¹³) С. П. Толстов — "По следам древнехорезмийской цивилизации" (—, —), стор. 65—90.

¹⁴) Tamara Talbot Rice — "The Scythians" (London. Thames & Hudson, 1957).

¹⁵) С. П. Толстов — "По следам древнехор. цив..." (—, —), стор. 86.

¹⁶) Geoffrey Bibby — "The Testimony of the Spade" (New York. Alfred A. Knopf, 1956), p.p. 250, 252, 258.

¹⁷) Ivar Lissner — "The Living Past", p. 101.

¹⁸) Е. О. James — "History of Religions" (New York. Harper & Brothers, 1957), p. 66.

9. ДЕВИ

¹) Gervee Baronte — "Twilight in India" p. 271.

²) G. F. Moore — "History of Religions", v. I, p. 277.

G. Baronte — "Twilight in India" p. 102.

³) Е. П. Блавацкая — "Загадочные племена на Голубых горах" (—, —), стор. 49 і далі.

⁴) G. F. Moore — "History of Religions", v. I, p. 357.

⁵) E. Renan — "The Life of Jesus" p. 251.

⁶) С. П. Толстов — "По следам др.хор. цив." (—, —), стор. 23—24.

⁷) G. F. Moore — "History of Religions", v. I, p. 415.

⁸) C. Kerenyi — "The Gods of the Greeks" p. 159.

⁹) C. Kerenyi, *ibid.* p. 112.

¹⁰) J. R. Conrad — "The Horn and the Sword" (London. Macgibbon & Kee, 1959) p. 131.

¹¹) G. F. Moore — "History of Religions", v. I, p. 411.

¹²) И. И. Срезневский — "Материалы для Словаря древнерусского языка" (Москва. Изд. иностр. и русск. словарей, 1958), стор. 763.

¹³) History of Herodotus... v. II, p. 235—236.

¹⁴) Е. В. Аничков — "Язычество и древняя Русь", (—, —), стор. 93—94.

¹⁵) А. Терещенко — "Быт русского народа" (С. Петербург. 1848).

^{16A}) В. И. Чичеров — "Зимний период русского земледельческого календаря XVI—XIX веков" (Москва. АН СССР, 1957), стор. 112.

^{16B}) П. П. Чубинский — "Труды этногр. статист. экспедиции" том I, стор. 109.

¹⁷) G. F. Moore — "History of Religions", v. I, p. 210.

¹⁸) C. Kerenyi — "The Gods of the Greeks" p. 40.

¹⁹) C. Kerenyi *ibid.*, p. 136, 26.

²⁰) E. Ch. Baity — "Americans before Columbus" (New York. The Viking Press, 1951), p. 187.

²¹) E. Ch. Baity, *ibid.* p. 202.

²²) E. Ch. Baity, *ibid.* p. 217.

²³) Miguel Covarrubias — "The Eagle, the Jaguar

and the Serpent" (New York. Alfred A. Knopf, 1954), p. 17.

²⁾ Colin Simpson — "Adam with Arrows" (New York. Praeger, 1955), p. 197.

(Закінчення в черговому числі)

ОСНОВИ ОБРАЗОТВОРЧОЇ ГРАМОТИ

Приватні лекції рисунку, малярства та композиції для осіб різного віку дає Петро Магденко в Торонті.

Зацікавлених проситься телефонувати на

LE 5-8545

УКРАЇНЦІ ПО МІСТАХ КАНАДИ

(За переписом 1961 року)

Міста:	Кількість українців:
1. Брентфорд, Онт. — — — — —	1,276
2. Калгари, Алта. — — — — —	8,033
3. Едмонтон, Алта. — — — — —	38,165
4. Форт Вілліам, Онт. — — — — —	5,926
5. Гвелф, Онт. — — — — —	322
6. Галіфакс, НС. — — — — —	432
7. Гемилтон, Онт. — — — — —	10,931
8. Кінгстон, Онт. — — — — —	317
9. Кіченер, Онт. — — — — —	2,163
10. Летбрідж, Алта. — — — — —	1,358
11. Лондон, Онт. — — — — —	1,834
12. Монреал, Кв. — — — — —	14,519
13. Мусджо, Саск. — — — — —	1,797
14. Оттава, Онт. — — — — —	2,985
15. Ошава, Онт. — — — — —	3,626
16. Порт Артур, Онт. — — — — —	3,410
17. Ріджайна, Саск. — — — — —	5,741
18. Ст. Кетерінс, Онт. — — — — —	3,816
19. Сарнія, Онт. — — — — —	986
20. Саскатун, Саск. — — — — —	9,072
21. СС.Марі, Онт. — — — — —	1,240
22. Судбури, Онт. — — — — —	4,942
23. Сідней, НС. — — — — —	579
24. Торонто, Онт. — — — — —	46,650
25. Ванкувер, БК. — — — — —	18,712
26. Вікторія, БК. — — — — —	1,509
27. Веланд, Онт. — — — — —	1,693
28. Виндсор, Онт. — — — — —	5,508
29. Вінніпег, Ман. — — — — —	53,978

Роман Метельський

БОМ

Піднеслися доми під хмари
В новім барвистім місті світу,
І не було ще видно літа,
А він вже спить на тротуарі.

Мов заколисаний піснями,
Простягся на холоднім бруку, —

Під голову поклавши руку, —
Предивними впивався снами.

Жалючий вітровій надворі,
З високих хмар летять сніжини,
А він без ліжка, без перини,
Лиш пару з уст пускає вгору.

На мерклій вулиці сторінці,
Наповненій ущерть юрбою —
Його незграбною ногою
Минають всі, мов пса в бабинці.

А він у радості чи горі,
Глумливого не чує шуму,
Запав у незглиблену думу,
У ній втопивсь, неначе в морі.

Одну чуттеву мав тривогу,
В його вона тремтіла слусі:
Це був гальон зі шнуром в усі,
Яким вино прип'яв за ногу.

Навколо грізні хмародери, —
Для нього замалі то хати, —
Не сила все те відгадати,
Куди ведуть його химери.

Він напевно знав свій стан духовий:
Хоч у подертому законі
За це він може й без іронії
Відповідати, — й був готовий.

Лиш я не смів питати в нього
Про стан духово-недоречний,
Щоб не прокинувся він сердешний,
Не просторікував усього.

Щоб не розказував про моду,
Про модне зглиблення Єгови,
Яке зродило бомське слово
Для модних вибранців народу.

Це слово нинішнього віку,
Породжене з усіх символів,
Стягає всіх з старих престолів,
Щоб вік скінчити чоловіку.

З ВЕЧОРІВ "КОЗУБА"

ВИСТУП ПИСЬМЕННИКА О. ГАЙ-ГОЛОВКА

"Козуб" відкрив свій новий сезон доповіддю О. Гай-Головка, що прибув з Вінніпегу. Його доповідь мала кілька цікавих думок.

1. Еміграція ще не створила визначних творів, на які ми могли б рівнятися.

2. Українські літератори еміграції лишили Україну не для того, щоб тут доробитися мастів і вигідно жити, бо багато з нас могли добре жити і в Україні, якби догоджали владі. Нам треба скористати з волі думки і слова, щоб зробити те, чого наші колеги не можуть зробити в Україні. І тільки по цьому нас оцінять історія.

3. Неправда, що письменник не може дати великих творів на чужині. Цілий ряд прикладів зі світового письменства стверджує це (доповідач перелічує ці приклади).

4. Америк. континент з двома-трьома мільйонами українців (це ціла мала держава!) давав нам великі можливості, але вони змарновані, бо тут громада поділена на "домівківців", які бачать лише свою "домівку", і доробкевичів, які диктують свою волю.

5. У поезії на еміграції діє два примітиви: а) розполітикований примітив, що заливає домівківські газети віршильщицями з примітивною мовою й формою, і б) другий примітив, що заховався за заумність і випарує з своєї "поезії" затхлі випари. З огляду на порожнечу й повну бездумність цієї "поезії" вона ні на кого не впливає, але час, місце й кошти пожирає, одночасно обдурюючи громадянство, що ми такі "щось маємо".

6. Критика майже не існує, бо вона зводиться до взаємопохвал. Люди, які вмюють мислити, стали збоку і їх місце зайняли "домівківці". Наслідком цього, наприклад, в англомовній антології української поезії, яку видали в Канаді, нема справжніх поетів, як Іван Багряний чи Мих. Ситник, а є ті, що стояли ближче духом до самих домівківців.

Взагалі доповідь була змістова, відважна. На жаль, дискусію скерували на особисті порахунки бизнесменів з письменниками, тому вона стала безпредметною і фактично знищила цікавий вечір. А шкода, бо доповідь була варті глибокого й соліднішого обговорення.

Публіки яких сто осіб. Вечір відбувся в залі катедр св. Володимира.

Вечір пам'яті М. РИЛЬСЬКОГО відбувся в тій же залі 2 жовтня. Доповідь "Рильський офіційний і Рильський справжній" прочитав Б. Олександрів. Поезії М. Рильського і про Рильського прочитали Зіна Прусаченко та Д. Романик. Сцену гарно оформив маляр П. Магденко.

Публіки понад 50 осіб.

НАШЕ ЛИСТУВАННЯ

Вельмишановний Петре Кузьмовичу!

Я давній передплатник і уважний читач наших "Нових Днів". Журнал мені подобався й подобається. Не забирав я слова, щоб не надолучати, але цим разом дозвольте мені висловити Вам найщирішу й найбільшу подяку за видрукування розвідки Д. Гуменної "Родинний Альбом".

Не мені смертному й скромному читачеві писати рецензію чи робити фахову оцінку цього надзвичайного твору, написаного в поганих еміграційних умовах патріоткою свого народу. Та, на мою думку, "Родинний Альбом" — наукова розвідка з праісторії нашої Батьківщини, але написана на основі першоджерел. Авторка виявила і хист, і великі знання та вміння працювати над великим матеріалом, а також і вміння просто й цікаво написати про такі складні речі. Твір читається легко, з цікавістю, перечитуєш по кілька разів.

Нам, що вчилися ще в російській школі, а пізніше "намачувались" офіційною більшовицькою "наукою" (усе ж національне там винищено!), в цій праці подано багато чого нового, з чого національно свідомий читач може бути гордий, бо бачить, що наш нарід бере свій початок з сивої, сивої давнини. Хоч ми тоді ще не називались Руссю чи Україною, але наші центральні землі вже тоді були заселені культурними племенами, нащадками яких ми є.

Щира подяка Докії Гуменній за її корисну мураліну працю для нашої культури, за яку чи діждеться бодай моральної винагороди, а вам, дорогий редакторе,

не менша подяка за розуміння ваги цього твору і за видрукування "Родинного Альбому". Цим Ви зробили прислугу не лише читачам "Н. Днів", а й нашій культурі.

З правдивою пошаною до Вас

Іван МАНЧЕНКО, Брукліни, США.

Вельмишановний Пане Волниак,

у "Нових Днях" ч. 176 Ви відважно виступили на захист права українських протестантів взяти участь в урочистості посвячення пам'ятника Т. Шевченкові. За це Вам щире спасибі, бо багато думають так само, але їм бракує сміливості це одверто сказати.

Проте, читаючи Вашу оборону прав протестантів, я не знав чи плакати чи радіти з того, яким способом Ви нас обороняєте.

Ви пишете, що українських протестантів Ви не любите. Дуже шкодую і бажав би, щоб Ваша нехоть до нас змінилась на приязнь. Я певний, що українські євангелісти не заслужили ні Вашої, ні якоїсь іншої не-любви.

Я думаю, що Ви приписуєте ексцентричності малих сект ус'м, або більшості українських протестантів, і думаєте, що "нормальні люди" поміж нами є якимсь "відламом" від оцієї більшості ексцентриків.

Так не є. Переважна більшість українських протестантів у Канаді належить до так званих реформованих церков: Пресвітерської, Злученої, Англіканської, Лютеранської і Баптистів. З 116.250 українців у Канаді які подали себе як протестантів, більше половини належить до реформованих напрямків, таких як Злучена Церква і Пресвітеріани. Лише дуже малий відсоток належить до невеликих сект, з якими, на жаль, наочно Ви мали стичність.

Усім протестантам Ви закидаєте "великі чужі впливи", "які сприяють винародовленню". Щоб переконатись чи дійсно воно так є, треба лише відвідати наші родини, богослуження і рідні школи. Тоді виявиться б факт, що українські євангелісти не більше винародовлені, ніж решта українців. В окремих випадках вони краще заховали українськість. Той факт, що ми пов'язані з чужинцями, не є злого рідчю. Кожна церква в силу своєї духовності завжди сягає за межі свого народу в своїх стосунках. Пов'язані з чужинцями і українські греко-католики і православні. Всі вони приймають або приймали допомогу від чужинецьких церков, бо цього вимагали обставини закордонного життя. Врешті, жодна організація церковна чи політична не може відтяти себе від середовища, у якому вона перебуває, та й це є рідчю небажаною з точки зору народного добра. Поки церква затримає українське обличчя і служить своєму народові її зв'язки з чужинцями можуть бути дуже корисними.

Так, наприклад, по другій світовій війні в часи репатріації скитальців мені вдалося переконати провід Пресвітеріанської Церкви в Канаді, що скитальцям робити велика привада, що репатріація — річ нелюдяна і шкідлива. Про ці речі вони просто не мали уяви, бо преса про жахи репатріації мовчала. Провід Пресвітеріанської Церкви офіційно звернувся з рішучим протестом до уряду з вимогою припинення репатріацій і дістав від уряду позитивну відповідь. Так само зробили і українські баптисти. З того часу канадський уряд на міжнароднім полі поборював репатріаційну політику. Усі ж протести КУК у Канаді лишилися без наслідків. Я мав

від президії КУК листа-подяку, у якому сказано, що протест Пресвітерської Церкви завважив куди більше, ніж протести КУК.

Коли в Сп. Штатах відбувалась дискусія, чи дозволити українцям збудувати пам'ятника Т. Шевченкові чи ні, Українське Євангельське Об'єднання змобілізувало впливову англомовну протестантську пресу і провідних осіб по боці українців. Нас справа може потребувати ще не раз і принаймні за це нас треба було б якщо не любити, то ставитись до нас прихильно.

Другою вадою українських протестантів Ви вважаєте те, що вони співають у церкві "німецьким унісонним гугнявінням найпримітивніших текстів". Може і є такі громади, але не всюди так погано. Поміж нашим членством є визначні співаки і добрі композитори. Ось передо мною "Книга Хвали", яку ми вживаємо щонеділі в церкві. У цьому співанику є такі пісні: "Благослови, душе моя, Господа" і "Як славний Бог" Бортнянського, "Святий Боже", "Царю Небесний" та інші класичні церковні композиції. Усе, що можна врятувати з нашої традиційної музики і співів, ми рятуємо. Ми за реформу, а не за відкинення всього старого, не за революцію, але за розумну зміну.

Щодо "найпримітивніших текстів", то окрім згаданих вище та й інших релігійних творів, які шанують усі церкви, наш співаник має псалми в переспіві Т. Шевченка, чого не має жадна інша церква.

Сподіваюсь, що наведені факти трохи зм'якчать Ваше негативне ставлення і Ви почнете трактувати нас не тільки з злимною справедливістю, але і з прихильністю. Так само надіюсь, що Ви зможете видрукувати цього листа на сторінках "Нових Днів". Робили подібне Ви для інших, певний, що зробите і для нас, бо це так само є вимогою справедливості.

Щиро Ваш

Михайло ФЕСЕНКО, Торонто, Канада.

ГАРНИЙ ПОДАРУНОК ДІТЯМ "СОНЯШНИК, ШІСТЬ РІЧНИКІВ

оправлені у три великі книжки
у кожній по 440 сторінок друку):

1. За 1956 і 1957 роки — ціна: 6.50 дол.
2. За 1958 і 1959 роки — ціна: 6.50 дол.
3. За 1960 і 1961 роки — ціна: 6.50 дол.

Купіть ці три книжки і позбавитесь клопоту: що дитині дати прочитати, чи що їй прочитати, бо

● У цих трьох книгах знайдете відповідні матеріали на кожну пору року, на кожне політичне чи релігійне свято.

● У цих трьох книгах знайдете матеріали з історії та географії України.

● У цих трьох книгах знайдете твори найкращих сучасних дитячих письменників і письменників-класиків.

● У цих трьох книгах знайдете багато добрих ілюстрацій майже до кожного твору. Обкладинка кожного числа видрукувана у двох кольорах.

Книжки гарно оправлені в полотно, із золотими витисками.

Замовляти в "Нових Днях".

ШКІЛЬНІ ПІДРУЧНИКИ

для всіх клас українських шкіл на еміграції:

1. Л. Дєполович

БУКВАР

Дев'яте видання

Ціна: у Канаді і США — 1.25 дол.,
в Англії — 10 шіл., Австралії — 11 шіл.

2. Петро Волиняк

БАРВІНОК

Читанка для 2-ої класи

П'яте видання

Ціна: у Канаді і США — 1.25 дол.,
в Англії — 10 шіл., в Австралії — 11 шіл.

3. Петро Волиняк

КИЇВ

Третє видання

Читанка для 3-ої класи

Ціна: у Канаді і США — 1.25 дол.,
в Англії — 10 шіл., в Австралії — 11 шіл.

4. Петро Волиняк

ЛАНИ

Читанка для четвертої класи

Третє видання

Ціна: у Канаді і США — 1.25 дол.,
в Англії — 10 шіл., в Австралії — 11 шіл.

5. Петро Волиняк

ДНІПРО

Видання друге

Підручник з історії української літератури
і хрестоматія.

Єдиний на еміграції підручник такого типу.
Книжка ілюстрована.

Ціна: у Канаді і США — 2.00 дол.,
в Англії — 15 шіл., в Австралії — 15 шіл.

6. Дмитро Кислиця

ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
(Фонетика й морфологія).

Видання третє.

Підручник пристосований до українських
еміграційних шкіл (багато прикладів і завдань).

Сьогодні — це єдиний підручник
з української мови на еміграції.

Ціна: у Канаді і США — 1.70 дол.,
в Англії — 10 шіл., в Австралії — 12 шіл.

7. Дмитро Кислиця

ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (синтакса)

Ціна: у Канаді і США — 1.60 дол. В Англії — 10
шілінг., в Австралії — 12 шілінг.

8. Петро Волиняк

ФІЗИЧНА ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ

Підручник багато ілюстрований, фотами, картами,
та схемами, стисло написаний, має багато
вправ і завдань для самостійної праці учнів, гарно
видрукуваний на добром папері.

Ціна: у Канаді і США — 1.60 дол.,
в Англії та Австралії — 12 шіл.

Замовляти в "Нових Днях". Школам і книгарням
та церковним громадам — знижка.

Canada Savings Bonds

1964

ЛЕГКО КУПИТИ

Ви можете купити Канадські Шадничі Бонди за готівку або на сплати. Купуйте їх через Шадничий Плян при виплаті зарплати там, де працюєте, або в банках, або в уповноважених до того посередників інвестицій, у біржових представників, у повірчих чи позичкових компаніях. Вони є у вартостях: \$50, \$100, \$500, \$1,000 і \$5,000 аж до найвищої границі — \$10,000 на особу.

ЛЕГКО ПРОДАТИ

Ви можете продати Канадські Шадничі Бонди кожночасно по їх повній вартості плюс належні відсотки. Коли ви потребуєте грошей, то все, що ви маєте зробити, — це вповнити формуляр на бонді і принести той бонд до банку. Вам негайно виплатять гроші.

ВИГІДНО ТРИМАТИ

Ви отримуєте відсотки за Канадські Шадничі Бонди 1 листопада кожного року — $4\frac{1}{2}\%$ за кожний з перших двох років; 5% за кожний з чергових п'яти років і $5\frac{1}{2}\%$ за кожний з останніх трьох років, що дає в середньому 5.00% річно, коли ви триматимете бонд повних 10 років.

Кожний повинен щось ощаджувати
